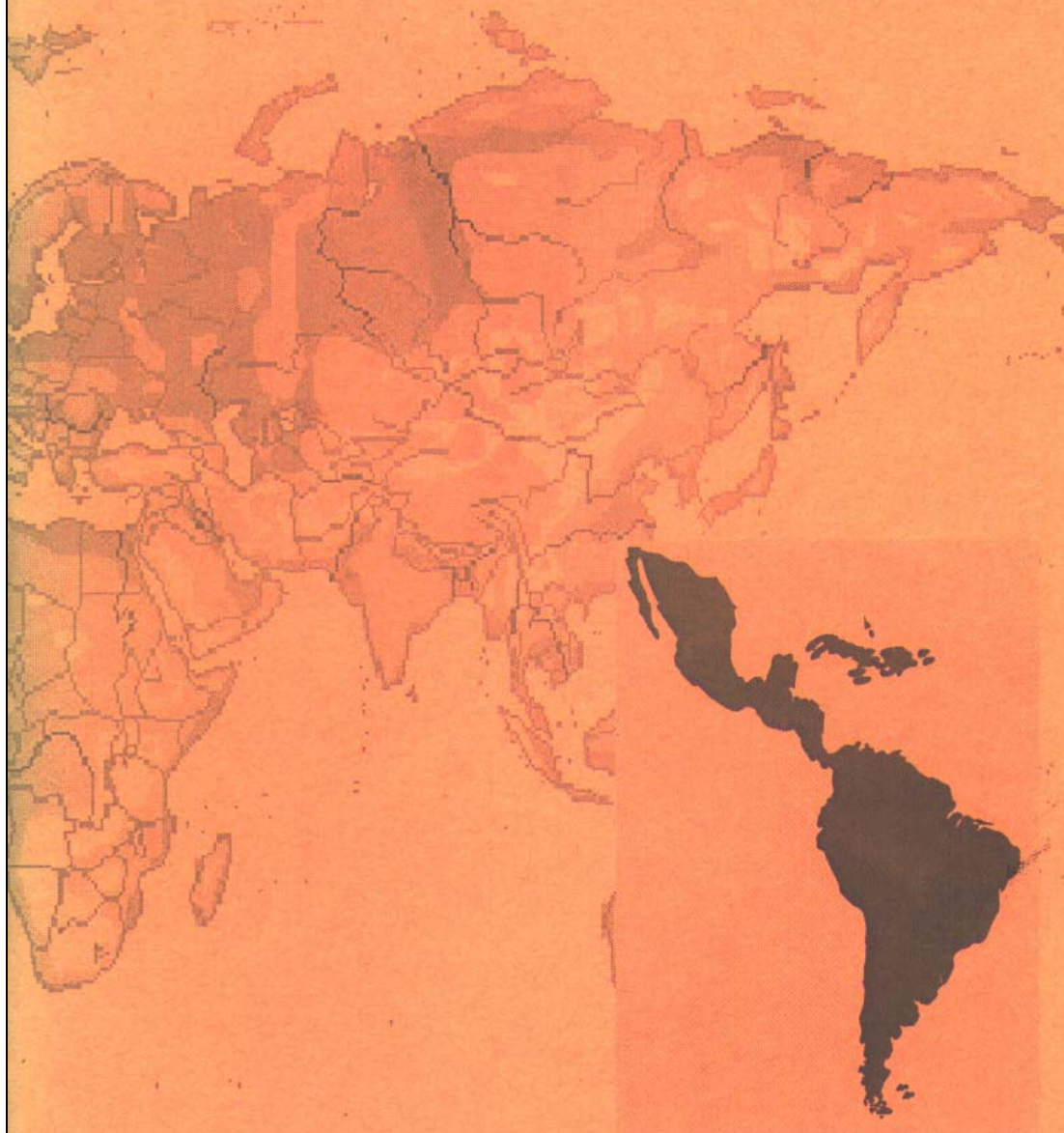

Ljubljansko geografsko društvo Ljubljansko geografsko društvo Ljubljansko geografsko društvo

LATINSKA AMERIKA

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

LATINSKA AMERIKA

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Ljubljana, 1999

Latinska Amerika

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Založnik: *Ljubljansko geografsko društvo*

Zanj: *Irena Rejec Brancelj*

Urednik: *Mirsad Skorupan*

Učni pripomoček je pripravila skupina Ljubljanskega geografskega društva.

Avtorji fotografij: *Metod Vojvoda, Darko Bencik, Irena Rejec Brancelj, Bojan Breclj, Jaka Kamenik, Stane Klemenc, Barbara Lampič, Jure Senegačnik, Zvone Šeruga, Roman Šimec, Blaž Telban, Mimi Urbanc, Jože Žumer*

Avtorji besedila: *Drago Kladnik, Irena Rejec Brancelj, Marjeta Hočevar, Barbara Lampič, Darja Resnik Debevc, Roman Šimec, Jože Žumer*

Strokovni recenzenti: *Branka Gabrenja Müller, Silvia Mrdjenovič, dr. Metod Vojvoda*

Lektorirala: *Vita Žerjal Pavlin*

Oblikovanje in tehnična ureditev: člani Ljubljanskega geografskega društva

Strokovni svet Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje je na svoji seji dne 27.1.2000. s sklepom št. 612-20/2000 potrdil zbirko diapozitivov Latinska Amerika kot učni pripomoček za uporabo pri pouku zemljepisa v osnovnih in srednjih šolah.

Učno sredstvo je finančno podprlo Ministrstvo za šolstvo in šport RS

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

913(8=134)(084.12)

Latinska Amerika - [Projekcijsko gradivo] / [učni pripomoček je pripravila skupina Ljubljanskega geografskega društva; avtorji fotografij Metod Vojvoda ... et al.]. - Ljubljana: Ljubljansko geografsko društvo, 1999

-- Latinska Amerika. Spremno besedilo k zbirki diapozitivov / [avtorji besedila Drago Kladnik ... et al.]

ISBN 961-6050-06-0

1. Vojvoda, Metod
105981184

Položaj obravnavanih diapozitivov

Seznam diapozitivov v zbirki Latinska Amerika

Srednja Amerika:

Pokrajina in vegetacija

1. Sušna Mehiška planota
2. Suho rečno korito v Mehiki
3. Vlažnotropsko območje v Hondurasu
4. Tihooceansko obrežje Srednje Amerike
5. Tropski deževni gozd na Jamajki
6. Gorata notranjost Gvatemale
7. Otok Ometepe sredi jezera Nikaragva
8. Tropski kras na Jamajki

Prebivalstvo in kulturnozgodovinski spomeniki

9. Indijanci plemena Lakone na Jukatanu
10. Črnsko prebivalstvo Jamajke
11. Uxmal na Jukatanu
12. Palenque in tropski gozd
13. Glavna katedrala v Ciudad de Mexico

Gospodarstvo

14. Kmetijska pokrajina na Kubi
15. Kmetijska pokrajina v Kostariki
16. Tropski sadeži - Mehika
17. Plantaža sisala v Mehiki
18. Nasadi tobaka na Kubi
19. Plantaža sladkornega trsa na Kubi
20. Plantaža ananasa v Mehiki
21. Požigalno poljedelstvo v Nikaragvi
22. Opuščeno selilno poljedelstvo v Nikaragvi
23. Živinoreja v Panami
24. Vhod v Panamski prekop s Pacifika
25. Zapornice na Panamskem prekopu
26. Domača obrt v Hondurasu
27. Ulov rakcev na obali Karibskega morja

Tipi bivališč in naselij

28. Večstanovanjska hiša, značilna za karibsko obalo Srednje Amerike
29. Kuhinja z dvoriščem na podeželju Kube
30. Indijanska hiša na Jukatanu
31. Indijansko pokopališče v Panami
32. Ribiško naselje na otočju San Blas v Panami
33. Notranjost indijanske kolibe v Panama
34. Ciudad de Mexico
35. Turistično naselje Cancun v Mehiki
36. Utrip z ulice glavnega mesta Paname

Južna Amerika**Pokrajina in vegetacija**

37. Mizaste gore na jugu Venezuele
38. Angelov slap v Venezueli
39. Gorata notranjost Kolumbije
40. Vulkanska pokrajina v Kolumbiji
41. Hribovita pokrajina nad tihoocensko obalo v Ekvadorju
42. Gorata notranjost Ekvadorja
43. Pokrajina na vzhodu Peruja
44. Mangrove
45. Tropski deževni pragozd v Amazonskem nižavju
46. Notranjost gorskega vlažnotropskega gozda
47. Atlantska obala v Braziliji
48. Sladkorni stožec v Riu de Janeiru
49. Cordillera Blanca (Bela Kordiljera)
50. Ledeniško preoblikovani Andi
51. Gorska cesta v Andih
52. Vulkanska pokrajina v srednjem Čilu
53. "Avenija vulkanov" v Ekvadorju
54. Visoka planota v Boliviji
55. Puna
56. Namakalno območje na perujski obali Tihega oceana
57. Živalstvo amazonskega pragozda
58. Puščava Atakama v Čilu
59. Dolina reke Mendoze na vzhodnem vznožju Andov v Argentini
60. Slapovi Iguazú v Braziliji
61. Najjužnejša točka Južne Amerike

Prebivalstvo in kulturno zgodovinski spomeniki

62. Kolumbijski Indijanci natovarjajo lamo
63. Indijanci Ekvadorja
64. Na ulici latinskoameriškega mesta
65. Indijanci Bolivije
66. Indijanci južnega Peruja
67. Menoniti v Gran Chacu - Bolivija
68. Machu Picchu v Peruju
69. Jezuitski misijon v Paragvaju
70. Cerkev v Andih
71. Verska šola v Peruju

Gospodarstvo

72. Kmetijska pokrajina v Kolumbiji
73. Trg v Kolumbiji
74. Živinoreja v Kolumbiji
75. Živinoreja v Ekvadorju
76. Priprava manioke
77. Sušenje žita v Peruju
78. Banane
79. Kava
80. Nasadi kasave - manioka
81. Trgovina in priprava pijač iz sladkornega trsa
82. Kmetijska pokrajina v Andih
83. Kmetijska pokrajina v Peruju
84. Vejanje žita - Peru
85. Živilski trg v Boliviji
86. Čilska obalna ravnica
87. Indijanska kmetijska pokrajina v severnem Čilu
88. Predelava sisala
89. Kmetijska pokrajina v Gran Chacu - Paragvaj
90. Menonitska kmetijska farma v Paragvaju
91. Živinoreja v urugvajski pampi
92. Predelava nafte na otoku Curaçao
93. Pridobivanje soli iz Salar de Uyuni
94. Rudnik Potosi v Boliviji
95. Pristanišče Valparaiso v srednjem Čilu
96. Pristanišče Arica v severnem Čilu
97. Transameriška železnica
98. Panameriška cesta

Tipi bivališč in naselij

99. Caracas, glavno mesto Venezuele
100. Bogota, glavno mesto Kolumbije
101. Ulica v Quitu - Ekvador
102. Naselje v goratem delu Ekvadorja
103. Pastirske kolibe v perujskih visokih Andih
104. Pisac, naselje v Peruju
105. La Paz, glavno mesto Bolivije
106. Cuzco, mesto v Peruju
107. Središče Rio de Janeiro - Brazilija
108. Ipanema, četrt Rio de Janeiro - Brazilija
109. Ribiško naselje na jezeru Titicaca v Peruju
110. Vas v perujskih Andih
111. Hiše na kolih v Amazoniji
112. Santiago, glavno mesto Čila
113. Središče Santiaga
114. Arica, mesto v Čilu
115. Cordoba, mesto v Argentini
116. Punta Arenas v južnem Čilu
117. Montevideo, glavno mesto Urugvaja
118. Ciudad de Este, tromeja med Paragvajem, Brazilijo in Argentino
119. Buenos Aires, glavno mesto Argentine
120. Središče Buenos Airesa - Argentina

1. Sušna Mehiška planota

Mehiška visoka planota (Altiplanicie Mexicana) je razčlenjena na vrsto manjših uravnav, ki jih razdvajajo gorski hrbti in obrobljajo verige Vzhodne in Zahodne Sierra Madre. Površje se iz osrčja države postopoma znižuje proti severu, kjer se uravnave znižajo do nadmorske višine dobrih 1000 m. Tu je pokrajina redko poseljena in zaradi razmeroma gosto poraslega, bodljikavega sušnojubnega rastja težko prehodna. Značilna polpuščavska rastlina je do 10 m visoki kaktus saguaro (*Carnegiea gigantea*), ki spada med stebričaste kaktuse. Doživi starost prek 200 let in lahko brez dežja preživi tudi 5 let. Ko rastlini po približno 75 letih zrastejo stranski poganjki, si niti dva saguara nista povsem enaka. Plodove jedo Indijanci, debela pa uporabljajo kot gradbeni material in gorivo. Razen na severu Mehike rasejo še na skrajnem jugozahodu Združenih držav Amerike, zlasti na jugu Arizone in v vzpeti, sušni notranjosti skrajnega juga Kalifornije.

2. Suho rečno korito v Mehiki

Na jugu Mehike so v zaledju Mehiškega zaliva obsežna savanska območja, do katerih deževja, ki jih prinašajo severovzhodni pasati, ne sežejo več. Na njih je glavnina padavin v obdobju poletnega zenitalnega deževja, vendar njihova višina ne presega 1000 mm. Savana z visoko travo je preprežena z redkim drevjem, gostejši in bujnejši galerijski gozdovi se širijo le v ozkih pasovih vzdolž vodotokov. Na vlažnotropski gozd spominjajo visoka drevesa, ki sestavljajo najvišje nadstropje tamkajšnjega rastlinstva. O velikem nihanju vodnatosti vodotokov priča prizor na fotografiji saj rečna struga v sušnem obdobju skorajda presahne. V času deževja voda v strugi močno narase in se razlije po večjem delu sicer dokaj plitke struge. Na nekoliko vzpetih delih odkladnin nastaja plitva prst, ki jo porašča nizka trava.

3. Vlažnotropsko območje v Hondurasu

Honduras ima razen ob karibski obali precej razgibano površje, čeprav je ob sosednjem Belizeju edina država Medmorske Amerike brez dejavnih ognjenikov in potresne ogroženosti. Hribovito notranjost so razrezale številne reke in jo naredile težko prehodno. Obrežje ima tipično vlažnotropsko podnebje, saj mu vlažni severovzhodni pasati zagotavljajo namočenost prek celega leta. Tu izjemno dobro uspevajo banane. Notranjost je nekoliko bolj sušna, a padavin je še vedno dovolj, da omogočajo rast gostih tropskih gozdov, ki zaradi intenzivne sečnje dragocenega lesa poraščajo le še slabo tretjino površja države. V hriboviti notranjosti je drevje še vedno gosto, a zaradi hladnejšega podnebja nižje rasti. Hribovita notranjost je redko naseljena in tudi zaradi neurejenih zemljiškoposestnih odnosov kmetijsko sorazmerno slabo izrabljena. Prevladuje

samooskrbno kmetovanje s prevlado pašne živinoreje, v bolj odmaknjenih legah pa ima večji pomen polikulturno poljedelstvo.

4. Tihooceanska obala Srednje Amerike

V primerjavi z vzhodnim obrežjem ob Karibskem morju in Mehiškem zalivu je priobalna ravnica na obrežju Tihega oceana mnogo ožja ali pa je sploh ni.

Obala je porasla s palmami, predvsem veliko je kokosovih, ki so vsestransko uporabne: za gradbeni les, iz kokosovega vlaknastega ovoja izdelujejo vrvi, iz kokosove notranjosti pa pridobivajo kopro in kokosovo mleko.

Marsikje se gorski venci vzpenjajo neposredno nad obalo, v teh delih slabo razčlenjeno. vzdolž skoraj celotne zahodne srednjeameriške obale se vleče Srednjeameriški jarek, ki na najglobljem mestu presega globino 6600 m.

Predstavlja območje grezanja oceanske Kokosove plošče oziroma njenega podpiranja pod tamkajšnjo celinsko ploščo, zato je območje tudi potresno ogroženo. Skromni zalivi in težavni prehodi v gosteje poseljeno, manj vlažno in nekoliko hladnejšo notranjost niso omogočili nastanka pomembnejših pristanišč in tudi obmorski turizem je zacvetel le na redkih območjih, kakršno je mehiško mesto Acapulco z okolico. Morje je zaradi ekvatorialnega protitoka sicer toplo, njegova severni in južni krak pa plavita velike količine lesa, ki ga v morje napravljajo reke. Močno valovanje povzroča, da se debla in vejevje nenehno odlagajo na obalo. Njena temna barva opozarja na vulkansko zaledje.

5. Tropski deževni gozd na Jamajki

Jamajka je dobila ime po starem imenu Indijancev Aravakov Xaymaca, kar pomeni Otok izvirov. Že iz tega imena je posredno razvidno, da glavnino otoka sestavljajo karbonatne kamnine, ki omogočajo podzemeljsko pretakanje voda in s tem številne močne kraške izvire. Zahodni in osrednji del otoka sta hribovita, bolj sušna in savanska. Na vzhodu se tako imenovano Modro gorovje (Blue Mountains) vzpne skoraj 2300 m visoko. V tem delu je tudi največja namočenost, saj severovzhodni pasati prinesejo severnim pobočjem kar okrog 5000 mm dežja letno. Padavine so med letom precej enakomerno razporejene. Od tod tudi močna vodnatost rek, ki se proti morju spuščajo v številnih brzicah in slikovitih slapovih. Obraščajo jih gostorastli tropski deževni gozdovi, ki navzgor prehajajo v nižje in redkejšje gorske gozdove. Oboji so bogato obrasli z epifiti. Po deblih in v krošnjah rasejo orhideje, bromelije, kaktusi, praproti, mahovi in lišaji, ne da bi bili povezani s tlemi. Docela so odvisni od hranilnih snovi, ki jih prinašajo vetrovi in padavine. Številne rastline tropskih deževnih gozdov s hranilnimi snovmi varčno ravnajo, sicer bi jim obilje toplote, svetlobe in vode kaj malo koristilo.

6. Gorata notranjost Gvatemale

Med širokim priatlantskim nižavjem Petén na severu ter precej ožjim tihooceanskim nižavjem na jugu se v obsežnem osrednjem delu Gvatemale vzpenjata dve glavni verigi srednjeameriških Kordiljer. Na jugu je poudarjeno vulkanska Sierra Madre, v kateri se ognjenik Tajumulco dviga 4220 m visoko, s čimer je, če izvzamemo Mehiko, najvišji vrh Srednje Amerike. Na severu se vzpenja veriga Sierra de los Chucumantes, v kateri vrhovi ne presegajo višine 3800 m. Med obema gorskima vencema je osrednje višavje, kjer je osrčje gvatemalske poselitve in gospodarsko jedro države. Žal je ta pomemben naselitveni pas z ugodnim višinskim podnebjem (tierra templada) močno potresno ogrožen. Leta 1976 je potres na območju prestolnice Ciudad de Guatemala vzela kar 20.000 človeških življenj, še hujši pa je bil potres v letu 1917. Gospodarstvo še vedno temelji na kmetijstvu, ki je v nižjih legah organizirano tudi na izvozno usmerjenih plantažah, v višjem pasu (tierra fria) pa je poudarek na samooskrbni ekstenzivni govedoreji. Tod so gozdovi dodobra izkrčeni (les se uporablja za kurjavo in gradnjo) in na nekdanjih rastiščih so urejeni pašniki. S takšnim ravnanjem se povečuje nevarnost erozije prsti.

7. Otok Ometepe sredi jezera Nikaragva

Nikaragvansko podolje je potresno aktiven tektonski jarek z dvema velikima jezeroma. Ob manjšem jezeru Xolotlan (Managua) leži prestolnica Nikaragve Managua, jezero Cocibolca (Nicaragua) pa je z 8029 km² površine največje jezero Srednje Amerike. Od pacifiške obale je oddaljeno le 20 km, njegov edini odtok, reka San Juan, pa teče proti več kot 100 km oddaljenemu Karibskemu morju. Nekoč je bilo jezero del Tihega oceana, o čemer priča njegovo edinstveno živalstvo. Med drugim v njem živi edina vrsta sladkovodnih morskih psov na svetu. Otok Ometepe sredi jezera pripada nizu ognjenikov, ki podolje ločuje od pacifiškega nižavja. Otok sestavljata dva ognjenika - višji Concepcion (na posnetku, visok 1610m) je še aktiven in ima obliko pravičnega stožca, nižji Maderas s kraterskim jezerom na vrhu pa je ugasel.

8. Tropski kras na Jamajki

V Velikih Antilih, in sicer tako na največjem otoku Kubi kot tudi na južneje ležeči Jamajki, večji del površja sestavljajo karbonatne kamnine. V toplem tropskem podnebjem s pogostimi padavinami je zaradi intenzivnega raztapljanja apnenca na obeh otokih nastala posebna oblika krasa, tako imenovani tropski kras. Zanj so najbolj značilne vzpete (konveksne) reliefne oblike, čeprav je zaradi pretakanja voda pod površjem kraško preoblikovano tudi podzemlje. Vzpete oblike so posledica različne odpornosti apnenca. Manj odporni deli hitreje razpadajo, odpornejši pa ostajajo vzdignjeni nad okolico. Zaradi obilice

dežja voda le počasi prenika in preplavi nižje dele površja, kar povzroča raztapljanje apnenca tudi od strani. Posledica vsega tega je nastanek vzpetin različnih dimenzij. Za razliko od pokrajine Yunnan na jugu Kitajske in severnega dela Vietnama, kjer prevladujejo zelo visoke vzpetine stolpastega krasa, so za karibsko območje tropskega krasa značilne predvsem na gosto posejane vzpetine v obliki zaobljenih gričev s ploskimi temeni; govorimo o tako imenovanem stožčastem oziroma stogastem krasu. Nekateri uporabljajo izraz kopasti kras, za vzpetine pa izraz mogote.

9. Indijanci plemena Lakone na Jukatanu

Večina prebivalstva na polotoku so potomci Indijancev Majev, in mestici, mešanci Indijancev s priseljenimi belci. Španske poboje so preživeli zaradi odmaknjenosti polotoka od takrat pomembnejših dogajanj. Na zahodu polotoka se je v tropskem deževnem gozdu ohranilo okoli 500 Majev skupine Lacandón. Širjenje krščanstva jih ni zajelo. Preživljajo se tradicionalno in sonaravno, največ s poljedelstvom, nabiralništvom, lovom in ribolovom. Uporabljajo skromne, doma narejene pripomočke, ki visijo v vrečah pod slamnatimi strehami preprostih hiš. Starejši ljudje še znajo živeti brez kovinskih orodij in vžigalic. Število Indijancev Lacandón upada. Na sliki jih vidimo kot trgovce, ki turistom prodajajo loke in puščice z različnimi konicami za odstrel posameznih vrst divjadi.

10. Črnsko prebivalstvo Jamajke

Na Jamajki so staroselske Indijance Aravak izkoreninili že Španci. Ohranilo se je njihovo ime otoka Xaymaca, kar v jeziku aravak, pomeni otok s številnimi izviri. Vendar so se tudi potomci belcev kmalu izgubili v hitri naravni rasti črncev in mulatov, mešancev z belci. Afriške črnce so na otok pripeljali Britanci za suženjsko delo na plantažah sladkornega trsa. Črncev in mulatov je danes 90 % prebivalstva. Zaradi visokega naravnega prirastka narašča število prebivalstva kljub izseljevanju v ZDA in Kanado. Ob uradni angleščini je na Jamajki v rabi kreolski jezik, mešanica angleščine z afriškimi jeziki, španščino in francoščino. Kreolski jezik se je razvil za sporazumevanje med vladajočimi belci in vse bolj uveljavljenimi, vendar nepismenimi črnici.

11. Uxmal na Jukatanu

Uxmal je opuščeno mesto Indijancev Majev na kraškem ravniku polotoka Jukatan. Ruševine so v bujni oazi, sredi suhe savane. S podtalnico jih napajajo zalite kraške jame, *cenotes*, z deževnico pa umetni ribniki. Ohranjene zgradbe so

iz spretno izklesanega in ometanega apnenca. Mesto je bilo opuščeno sredi 15. stoletja, hkrati z drugimi mesti Majev v okolici. Med vzroki za tragedijo omenjajo vdore priseljencev, izselitve, kmečke upore, prenaseljenost, kugo in izčrpanost zemlje. Novejši razvoj cestnega, železniškega in zračnega prometa je pokrajino povezal z osrednjo Mehiko in svetom.

12. Palenque in tropski gozd

Palenque je mesto Majev iz njihovega klasičnega obdobja, od 7. do 9. stoletja, zgrajeno na prehodu ravnine v Chiapaško gorovje. Zgradbe so bile ometane, v notranjosti pa okrašene s klesanimi reliefi, terakoto, štukaturami in freskami. Na sliki je tempelj, ki ima v notranjosti grob, kar je za majevske templje redkost. Pravi tropski deževni gozd uspeva ob ekvatorju, v enakomerno toplem in stalno vlažnem podnebjju. Ima poudarjeno višinsko plastovitost rastja in živalstva z najbolj stalnimi razmerami ob tleh. Visoka širokolistna drevesa rastejo na izpranih, malo rodovitnih, prsteh.

13. Glavna katedrala v Ciudad de Mexico

Mexico City, glavno mesto države Mehike, leži sredi Mehiškega višavja, na nadmorski višini 2240 m. Zgrajeno je v južnem delu Mehiške doline, na nasuti in osušeni ravnini nekdanjega jezera, na ruševinah nekdanjega azteškega mesta Tenochtitlán. Središče nekdanjega Tenochtitlána so Španci obzidali s svojimi javnimi stavbami. Velika Metropolitanska katedrala je postavljena na mestu azteškega templja Tzompantlija, oltarja za postavljanje lobanj žrtev obredov, ruševine palače Montezume, zadnjega vladarja Aztekov, pa pokriva Narodna palača. Zgodovinsko jedro mesta, Zócalo, uradno Plaza de la Constitución, je središče tudi današnjega mestnega življenja. Katedrala je izjemne arhitekturne vrednosti.

14. Kmetijska pokrajina na Kubi

Po revoluciji in razglasitvi republike 1960 so Kubanci v enem letu preobrazili celotno gospodarstvo. 80% obdelovalne zemlje obdelujejo državna posestva, ostale manjše kmetije so združene v zadruge.

Podnebje na Kubi je tropsko, vendar se že čutijo vplivi bližine severnega povratnika. Zima je padavinsko revna, poletje ima dvoje deževnih vrhuncev. Na apnenčastih tleh so se razvile rdeče prsti. Višji svet je zakrasel. Žal pa je kubansko kmetijstvo preveč monokulturno usmerjeno.

15. Kmetijska pokrajina v Kostariki

Kostarika je reliefno izredno razgibana dežela. Na stičišču vseh treh gorskih grebenov prehaja Srednja Kordiljera (Cordillera Central) v 50 km dolgo in 25 km široko gorsko planoto Osrednjo Meseto (Meseta Central), visoko med 900 m in 1500 m. To je gospodarsko jedro države. Tu živi 2/3 vsega prebivalstva, ki so ga prvotno privabljalale rodovitne vulkanske površine. Ta dežela ima razmeroma dobro urejeno kmetijstvo. Kava je glavno izvozno blago, zato ni čudno, da se 1/3 prebivalstva ukvarja samo z gojenjem te kulture - kave arabika.

16. Tropski sadeži - Mehika

Mehika je dežela velikih podnebnih nasprotij. Prav zaradi podnebnih in reliefnih značilnosti in razlik so se izoblikovali izrazito višinski podnebni pasovi, ki pogojujejo življenje človeka v tem prostoru.

Terra caliente (vroča zemlja ali vroči pas) je kmetijsko najpomembnejši pas. Segajo do nadmorske višine 800 – 900 m in je klimatsko ugoden za gojenje vlažnotropskih kulturnih rastlin: banan, kokosove in oljne palme, kavčuka, kakava, papaje, manga, grenivke, pomaranč. Nekatere od teh sadežev vidimo na posnetku.

Srednja Amerika je domovina treh pomembnih začimb, ki dajejo svojevrsten okus tudi tamkajšnjim jedem. Govorimo o čiliju, vaniliji in pimentu ali poprovih klinčkih.

17. Plantaža sisala v Mehiki

Suhi del Mehike je pravi paradiž za ljubitelje kaktej in agav. Prednosti agav so poznali že Indijanci pred prihodom Špancev. Iz soka mehiške agave (magney) so izdelovali pulque, tradicionalne lahke alkoholne pijače. Na kraškem svetu polotoka Jukatan so veliki nasadi ameriških agav (henequen), katerih vlakna, pridobljena iz sabljastih listov, uporabljajo za izdelovanje vrvi, vreč in grobih preprog. Sisal predstavlja za Mehiko eno izmed izvoznih kultur.

18. Nasadi tobaka na Kubi

S kajenjem, to nevarno razvado, so Indijanci seznanili Kolumba, ko je stopil na ameriška tla. Na Kubi pridelujejo posebne kakovostne vrste tobaka. Najbolj cenjena vrsta tobaka se imenuje »vuelta«. Ta vrsta je izredno aromatična. Tobak raste ob nenehnem strogem nadzoru pod značilnimi senčili iz blaga. Posušeni tobak predelajo za kajenje, njuhanje, žvečenje in slavne cigare – havanke.

Kolikšno pozornost posvečajo gojenju tobaka? Odgovor najdemo v kar osemnajstih kakovostnih razredih. Liste ločijo po velikosti in barvi, dragoceno

blago zavijejo v rogoznice iz palminih listov in dobro ovijejo z juto. Tako sortiran tobak pošiljajo širom po svetu.

19. Plantaža sladkornega trsa na Kubi

Njive in plantaže zavzemajo na Kubi 30% vseh obdelovalnih površin, na katerih prevladuje sladkorni trs kot glavna izvozna kultura dežele. Zato ni nenavadno, da si je Kuba nadela ime »sladkorni otok«. Nova vlada je še pospeševala monokulturno usmerjenost v proizvodnjo sladkornega trsa, s tem pa je zanemarila druge veje gospodarstva in pridelavo drugih, za življenje pomembnih kulturnih rastlin.

Monokulturno kmetijstvo povzroča prekomerno izčrpavanje zemlje. Vsi ti dejavniki negativno vplivajo na gospodarski razvoj.

Sladkorni trs uspeva v vlažnih in toplih pokrajinah na globoki prsti. Steblo vsebuje do 20% sladkorja. Delo na plantažah sladkornega trsa je izredno naporno.

20. Plantaža ananasa v Mehiki

Plantažni način kmetovanja so Ameriki prinesli evropski gospodarji. Na njive in plantaže odpade slabih 13% površin. Sicer pa se v kmetijstvu pojavljajo velika nasprotja med majhnimi revnimi kmetijami in moderno opremljenimi, izvozno usmerjenimi plantažami. Povprečna velikost kmetij je 49 ha, vendar je 24% manjših od 1 ha, 39% ima 1-5 ha zemlje in le 4% kmetij ima več kot 50 ha zemlje. Na takšnih plantažah uspeva še ena izvozna kultura - ananas ali kot ga imenujejo še drugače, kraljevsko jabolko. Plod gre v prodajo ali predelavo v kompute, liste pa uporabljajo za pletenje. Ananas je vrsta agave, ki na plantažah zraste do 1 m visoko. Ko sadež dozori, rastlina odmre, iz poganjkov pa se razvije nova. Domovina ananasa je obrežje paragvajske reke Parane. Preden so prišli kolonisti, so ga gojili po celotni tropski Ameriki.

21. Požigalno poljedelstvo v Nikaragvi

Nikaragva je ena izmed najbolj nesrečnih dežel Srednje Medmorske Amerike. Številne politične spremembe in državljanska vojna so pahnile prebivalstvo na rob preživetja. Do danes se je ohranil primitivni način poljedelstva požigalništvo. Nesmotni način obdelovanja zemlje potegne za seboj neugodne zunanje procese erozije tal, ki jih deževno obdobje še pospeši. Na zemlji, ki jo dobijo s požiganjem gozdov, pridelujejo koruzo, fižol in nekaj sadja, kar komajda zadošča za preživetje družin.

22. Opuščeno selilno poljedelstvo v Nikaragvi

Prebivalstvo, ki živi skromno, tudi ni zainteresirano za večjo proizvodnjo. Zemljo obdelujejo z najpreprostejšimi orodji ali preprostimi plugi. Ker pa so lateritne prsti tropskih območij precej izprane, se zemlja po dveh ali treh obdelovalnih sezonah tako izčrpa, da morajo obdelavo začasno opustiti in s požigom ali izsekom pridobiti nove obdelovalne površine. Marsikje je zato to poljedelstvo selilno.

23. Živinoreja v Panami

Panama je najbolj vroča dežela Medmorske (Srednje) Amerike. Atlantsko nižavje ob karibski obali ima vse leto visoke temperature in veliko vlažnost. Večino območja je prekrito s tropskim deževnim gozdom in je primerno za gojenje tropskih kultur. Ob obalah Tihega oceana je podnebje savansko, kar omogoča razvoj živinoreje, ki je sicer v Panami drugotnega pomena. Zaradi potreb po novih pašnih površinah krčijo tudi tropski pragozd, s tem pa povzročajo globoke brazgotine v naravi.

24. Vhod v Panamski prekop s Pacifika

Panamski prekop kot vrhunski dosežek začetka 20.stoletja lahko upravičeno imenujemo osmo čudo sveta.

Sanje o izgradnji prekopa so se začele že v letu 1878, ko so Francozi dobili koncesijo za njegovo gradnjo. Toda podvig se je sprevrgel v pravo katastrofo, k čemur so pripomogle težke naravne razmere – neugodno tropsko podnebje, težavno ozemlje ter številne tropske bolezni, ki so jih prenašali komarji. Francozi dela niso končali. 1902 leta je francoska družba prodala svoje pravice ZDA, ki so imele dovolj kapitala za izgradnjo projekta ter gospodarske in politične interese na območju Srednje Amerike.

Američanom je uspel čudež - območje so očistili nadležnih komarjev in podgan ter s tem iztrebili povzročitelje rumene mrzlice, kuge in malarije ter prekop dogradili in odprli leta 1914, ravno v času, ko se je v Evropi začela 1.svetovna vojna.

Slika prikazuje vhod v Panamski prekop s tihomorske strani. Kanalska cona obsega približno 15 km širok pas zemlje na obeh straneh prekopa in je pomembno ameriško vojaško oporišče. Številna pogajanja med ZDA in Panamo so pripeljala do dogovora, o postopni izročitvi prekopa in kanalske cone Panami do 31.12.1999 leta.

25. Zapornice na Panamskem prekopu

Panamski prekop je dolg 81 km, širok od 90 do 150 m in globok od 13,5 do 20 m. Po njem lahko plujejo tudi velike ladje z izjemo največjih vojaških ladij in tankerjev. Zaradi tega obstajajo načrti za razširitev prekopa oziroma za novo pot. Izgradnja prekopa je skrajšala pot med vzhodno in zahodno obalo ZDA ter vzhodno obalo Severne in zahodno obalo Južne Amerike. (od New Yorka do San Francisca za 60%, do Valparaisa za 45%). Plovbo po kanalu omogočajo številne zapornice. Med plovbo od Karibskega morja do Tihega oceana sistem zapornic dvigne ladje za

26 m N/M. Na tem predelu je nastalo za potrebe prometa tudi eno največjih umetnih jezer, Gatrensko jezero. Sistem zadnjih treh zapornic ladje ponovno spušča proti izhodu v Tihi ocean.

Prekop je zaradi svoje vloge in pomena pritegnil v svojo bližino kar 95% vsega prebivalstva Paname. Ob izteku v Tihi ocean je nastalo tudi glavno mesto države Panama City s 625150 prebivalcev (1992).

26. Domača obrt v Hondurasu

Honduras je med državami Srednje Amerike ena izmed najrevnejših, z veliko zadolženostjo v tujini. Približno 2/3 prebivalstva živi v kmečkem okolju. Večina je revnih in imajo v lasti ali v najemu le majhne kmetije. Za svoje potrebe gojijo koruzo, fižol, riž, banane. Domača obrt, ki ima bogate stare korenine, počasi izginja, ponekod pa ostaja dodatni vir zaslužka. Posnetek prikazuje pletenje košar.

27. Ulov rakcev na obali Karibskega morja

Ljudje ob Karibskem morju so odvisni od ulova in bogastva, ki ga ponuja morje. Specialitete številnih luksuznih restavracij so morda prišle prav iz rok ribičev, ki love želve, rake in nabirajo školjke. Za majhno odkupno ceno prodajajo svoj vsakodnevni ulov.

28. Večstanovanjska hiša, značilna za karibsko obalo Srednje Amerike

Območja ob Karibski obali Srednje Amerike so bila do nastanka samostojnih srednjeameriških držav pod britanskim vplivom, pa tudi pozneje zaradi nedostopnosti in nezdrave klime španska kolonizacija nikoli ni prav dosegla teh predelov. To se kaže v rasni sestavi prebivalstva, jeziki, kulturi in arhitekturi. Na tem območju živi pretežno indijansko in črnsko prebivalstvo, ki je rasno precej pomešano. Črnce so s karibskih otokov, največ Jamajke, naselili Britanci, ki so potrebovali delovno silo za svoje plantaže. Poleg indijanskih jezikov je na

tem območju prevladujoč pogovorni jezik karibska angleščina. Tudi stavbe pravi nič ne spominjajo na špansko arhitekturo, ki je značilna za notranjost in pacifiško obalo Srednje Amerike.

29. Kuhinja z dvoriščem na podeželju Kube

Domovi kmetijskih delavcev na podeželju Kube stojijo sredi polj, obdani z majhno ohišnico. Dom navadno sestavljata dve zgradbi. Skromna kuhinja stoji ločeno od stanovanjske zgradbe sredi dvorišča. Zgradba kuhinje je preprosta lesena koliba iz lahkih desk, ki ima del odprtega prostora, kjer stoji ognjišče in betonsko korito. Zaprti prostor nima dosti opreme. Streha je iz valovite pločevinke. Kuhinjska opravila se praviloma odvijajo zunaj na dvorišču.

30. Indijanska hiša na Jukatanu

Indijansko bivališče na Jukatanu sestavljata normalno dve večji zgradbi, lahko pa še manjši gospodarski objekti. Obe zgradbi sta visoki, prostorni, ovalni kolibi. Bivalna zgradba je enoprostorna brez oken, z visokim ostrešjem, pokritim s slamo, koruzno ali palmovimi listi. Postavljena je na kamnitih temeljih, ogrodje je iz vej, zapolnjeno z glino (ilom), ki je običajno opleskana. Notranjost nima dosti opreme, obvezna je spalna mreža. Gospodarska koliba je prav tako lesena, enoprostorna, ovalne oblike, krita s slamo. Ogrodje je iz močnejših lesenih opornikov. Ni pa zapolnjeno z ilovico in nima utrjenih temeljev. Odprt prostor je zračen, tu opravljajo domačini svoja opravila in zadržujejo živino. Na krovu je slama močnejše povezana, lahko tudi obtežena, ali pa je krov prekrit s pločevino. Ob zgradbi je lahko kletka za perutnino ali ptice. Tak tip bivališča je razširjen po vsem območju tropske Latinske Amerike.

31. Indijansko pokopališče v Panami

Indijanci Kuna, ki živijo na otočju San Blas in v gozdovih province Kuna Yala na severovzhodu Paname, pripadajo karibskemu kulturnemu krogu, ki zajema območje južnega dela Srednje Amerike, Karibskih otokov ter nižinskih delov Kolumbije in Venezuele. Sestavni del njihove tradicionalne vere je verovanje v posmrtno življenje. Pokopališče na posnetku je pravzaprav vas, kjer prebivajo njihovi umrli predniki. V kolibe jim občasno prinašajo vodo, hrano in uporabne predmete iz vsakdanjega življenja.

32. Ribiško naselje na otočju San Blas v Panami

Otočje San Blas obsega 378 otokov v Karibskem morju. Je domovina Indijancev Kuna, ki ga sami upravljajo kot avtonomno provinco. Imajo svoj gospodarski sistem, jezik, kulturo in običaje ter posebno nošo. Otoke poraščajo kokosove palme, od katerih so prebivalci življenjsko odvisni. Vse dele te rastline koristno uporabijo, tudi za gradnjo bivališč, kot vidimo na posnetku. Kokosove orehe tudi izvažajo. Poleg tega se ukvarjajo še z ribištvom, vendar z ulovom trgujejo le med seboj.

33. Notranjost indijanske kolibe v Panami

Značilno prebivališče nižinskih srednjeameriških Indijancev je preprosta koliba, zgrajena iz lokalnih materialov (les ali trsje) in krita s palmovim listjem. V notranjosti je en sam prostor, ki služi družini za kuhanje in spanje. Kuhajo na odprtem ognjišču, za spanje pa uporabljajo viseče mreže. Tla so iz zbite zemlje, večina predmetov je obešena na strop in stene. Bivališča so sicer preprosta, a čista, kolikor dopuščajo razmere.

34. Ciudad de Mexico

Prestolnica Mehike je velemesto izjemnih razsežnosti. Z okoli 22 milijoni prebivalcev je največje mesto na svetu. Leži v kotlini v južnem delu Mehiške visoke planote, na nadmorski višini 2240 m. Pred prihodom Špancev je bilo tu jezero Texcoco, ob katerem je cvetelo azteško mesto Tenochtitlan. Leta 1521 je španski osvajalec Cortez porazil Azteke in mesto do tal porušil. Na njegovem mestu je zgradil prestolnico "Nove Španije", današnji Ciudad de Mexico. Ker se je mesto hitro širilo, so jezero izsušili, vendar glinenih usedlin niso utrdili, zato se mesto še danes pogreza za približno 15 cm na leto. Poleg tega leži mesto tudi ob veliki tektonski prelomnici, zato ni čudno, da je potres leta 1985 terjal kar 7000 žrtev. Sodobni problemi mesta so tudi izjemno močno priseljevanje revnih ljudi s podeželja ter divje razraščanje revnih mestnih delov na obrobju mesta, močna onesnaženost ozračja predvsem zaradi gostega prometa, pomanjkanje čiste pitne vode ter zdravstvene težave ljudi zaradi onesnaženega okolja in pomanjkljive higiene.

Na posnetku je središče mesta z osrednjim trgom, imenovanim Zocalo, ki ga obkrožajo stavbe iz kolonialnega obdobja, med njimi mogočna katedrala Metropolitana in Narodna palača s predsedniškim uradom in državnim arhivom.

35. Turistično naselje Cancun v Mehiki

Cancun je najpomembnejše letovišče ob karibski obali Mehike. Do 70. let je bilo to znano pristanišče na polotoku Jukatanu, nastalo na ruševinah kulture Majev. Po letu 1972 so tu začeli načrtno graditi turistično središče in danes so ob 23 km dolgi peščeni plaži nanizani hoteli s skupaj več kot 20.000 posteljami. Cancun letno obišče skoraj 2 milijona turistov, ki prispevajo kar 20 % mehiškega turističnega priliva. Med turisti je največ Američanov, poleg tujcev pa Cancun privablja tudi domače goste, saj so hotelske storitve dokaj poceni. Turiste privablja čisto morje in vroče tropsko sonce, možnosti za potapljanje in občudovanje tropskih morskih živali, zabavišča in nakupovalna središča, je pa tudi izhodišče za ogled okoliških arheoloških krajev. Boljši hoteli ob obali imajo svoje bazene z morsko vodo, saj kopanje na odprtem morju pogosto ovirajo visoki valovi.

36. Utrip z ulice glavnega mesta Paname

Panama City je moderno, cvetoče mesto s svetovljanskim pridihom, ki mu ga dajejo mednarodno bančništvo, trgovina, promet in kupčije. V nasprotju z močno onesnaženimi južnoameriškimi mesti je tu zrak čist in svež zaradi stalnih vetrov z morja. Mesto se razteza v dolžini 10 km ob tihooceanski obali, vzhodno od Panamskega prekopa. Staro kolonialno središče je na polotoku San Felipe, ki je tudi danes srce mesta.

37. Mizaste gore na jugu Venezuele

Skoraj ves južni del Venezuele zavzema staro in precej uravnano Gvajansko višavje, ki ga v jedru sestavljajo kristalinske kamnine, nad katerimi se vzpenjajo mogočne mizaste gore, imenovane tepuis, ki so ostanki nekdanjega pokrova iz peščenjakov. Relativna razlika med vznožjem in vršnimi deli marsikje presega 1000 m. Najvišja vzpetina Gvajanskega višavja je 3014 m visok vrh Pico de Neblina na venezuelsko-brazilski meji (vrh je tudi najvišja vzpetina Brazilije). V razmerah ekvatorialnega podnebja površje preraščajo bujni tropski deževni gozdovi, ki na mizastih vzpetinah preidejo v nižjerasle gorske tropske ali tako imenovane meglene gozdove, ki so večji del časa skriti v oblakih oziroma megli, zato je tam precej manj svetlobe. Prometno povsem odmaknjeni gozdovi so praktično neprehodni in dostop je mogoč samo po vodnatih rekah. Te v Venezueli v celoti pripadajo porečju veletoka Orinoka (Río Orinoco).

38. Angelov slap v Venezueli

Z ene od mizastih gor v osrčju Gvajanskega višavja, južno od mesta Ciudad Bolívarja, grmi v globino mogočni Angelov slap (Salto Angel). Z višino 979 m je najvišji slap na našem planetu. Gre pravzaprav za navpičen padec reke, imenovane Río Churuna. Zaradi velike namočenosti je slap navadno zelo vodnat, čeprav se v sušnem obdobju med koledarsko zimo količina vode precej zmanjša. Slap pada v globino v enem samem skoku, ob glavnem vodnem strženu pa se pojavlja še vrsta manjših slapov, ki s svojimi višinami presegajo višino slovenskega najvišjega slapu Čedce nad Jezerskim (130 m). Obisk in ogled Angelovega slapu sta težavna. Dostop je mogoč le po reki, ki je plovna samo v bolj namočenem delu leta. Ogled je mogoč tudi iz letala, ki vzleta iz okrog 50 km oddaljenega letališča v kraju Canaima ob reki Caroni. Kljub izjemnim dimenzijam je bil slap zaradi odmaknjenosti belemu človeku dolgo neznan. Šele novembra 1933 ga je odkril ameriški pilot Jimmy Angel, po katerem je dobil ime.

39. Gorata notranjost Kolumbije

Osrednji del Kolumbije prepredajo tri mogočne gorske verige Andov, v poldnevniški smeri usmerjene od severa proti jugu. Od zahoda proti notranjosti celine si sledijo Zahodna Kordiljera (Cordillera Occidental), Srednja Kordiljera (Cordillera Central) in Vzhodna Kordiljera (Cordillera Oriental). Najvišja med njimi je Srednja Kordiljera, ki se v vrhu Nevado del Huila vzpenja 5750 m visoko, vendar je najvišji vrh Kolumbije (Pico Cristóbal Colón, 5775 m) povsem na severu države, sredi osamljenega venca Sierra Nevada de Santa Maria med pristaniškim mestom Cartagena na zahodu in Venezuelskim zalivom na vzhodu. Podolja med verigami so razgibana, a dajejo v nižjih legah vtis hribovite pokrajine. V njih je zaradi ugodnega podnebja tudi prebivalstveno težišče Kolumbije. Poselitev v tierri templadi (zmernem pasu) sega daleč po pobočjih navzgor. Zaradi intenzivnega koriščenja kmetijskih zemljišč je človek pospešil erozijo in povečal učinke zemeljskih usadov ter plazov, ki imajo neredko katastrofalne posledice.

40. Vulkanska pokrajina v Kolumbiji

Med vsemi tremi gorskimi verigami Andov v Kolumbiji je vulkansko najbolj preoblikovana Srednja Kordiljera, kjer ob številnih ugaslih naletimo na nekatere še dejavne ognjenike. Mnogi segajo prek 5000 m visoko. Nekaj vulkanov je tudi v Vzhodni Kordiljeri, vendar tu, razen v skrajnem severnem delu, ne presegajo višine 4000 m. Mnogi ugasli ognjeniki imajo kraterje z izrazitimi kalderami; v nekaterih so nastala globoka kraterska jezera, ki se napajajo le s padavinsko vodo in s taljenjem snega. Sorazmerno sušno podnebje narekuje skromno rastje,

ki pa je predvsem posledica hladnega gorskega podnebja. Smo v značilnem hladnem in redko poseljenem višinskem pasu, imenovanem tierra fria. Glavnino kolumbijskega prebivalstva sestavljajo mestici, mešanci med Indijanci in evropskimi priseljenci. Ljudje, ki prebivajo na višavju, so na življenje v redkem zraku zelo dobro prilagojeni.

41. Hribovita pokrajina nad tihoceansko obalo v Ekvadorju

Vzdolž severnega dela ekvadorske tihoceanske obale se vlečejo nižji, redko poseljeni venci Obalne Kordiljere. Ljudje so naselili le naplavne ravnice na dnu dolin, ki so zelo intenzivno obdelane. Strm obod doline z enakomernim strmcm kaže na mlado površje, nastalo z dviganjem celinske plošče nad pod njo tonečo tihoceansko ploščo Nazco. O hitrem dviganju površja pričajo tudi mizasto oblikovani vršni deli vzpetin, ki kažejo na nekdanjo uravnavo, oblikovano v sedimentnih kamninah. Na strmih pobočjih je tako skromna odeja prsti, da je rast drevja kljub dokajšnji namočenosti onemogočena. Pač pa se na strminah prožijo številni usadi. Ti nenehno otežujejo delovanje človeka in njegovo prilagajanje težavnim naravnim razmeram.

42. Gorata notranjost Ekvadorja

Med tihoceanskim nižavjem in tamkajšnjim hribovjem ter skrajnim zahodnim delom Amazonskega nižavja se vzpenjajo mogočni Andi. Med obema glavnima verigama, Zahodno in Vzhodno Kordiljero, so reliefno razgibane medgorske kotline na nadmorski višini 2200 do 3000 m; v njih je poselitvena os države. Nadmorska višina je že tolikšna, da je to območje nekako na meji med tierro templado in tierro frio, o čemer priča tudi značilna kmetijska raba tal na fotografiji. Žitna polja na uravnanem svetu se izmenjujejo s pašniki, urejenimi na večjih strminah. Kmetijski pridelki so namenjeni izključno domačim potrebam. Tudi zaradi potreb po kurjavi so gozdovi dodobra izkrčeni. Njihovi ostanki poraščajo le še težje dostopne, bolj odmaknjene vršne dele pobočij.

43. Pokrajina na vzhodu Peruja

Andi se v Peruju znova razcepijo na Zahodno, Srednjo in Vzhodno Kordiljero, ki se tu iz prej prevladujoče smeri sever - jug usmerijo od severozahoda proti jugovzhodu. Vzhodne verige Andov prehajajo v hribovito pokrajino La Montaña, ki se postopoma spušča proti perujskemu delu Amazonskega nižavja. Skoznjo teče reka Ucayali, eden glavnih povirnih krakov Amazonke. V višjih legah je površje zaradi sušnosti skromno poraslo, z zniževanjem nadmorske višine pa se razraščajo vse bolj bujni tropski deževni gozdovi. Hribovje je redko poseljeno. Nekatera slemena so izsekana in preurejena v pašnike, medtem ko

težje dostopna dna grap še vedno sklenjeno poraščajo gozdovi. Ljudje so se naselili le tam, kjer pokrajino prečkajo drzno speljane, marsikje izpostavljene in vijugaste ceste, ki gosteje poseljeno andsko notranjost povezujejo s skoraj še deviško pokrajino vzhodno od reke Ucayali. Na desni strani fotografije je mogoče videti tudi skromne njive, namenjene vzgoji pridelkov za domačo porabo.

44. Mangrove

V tropskem podnebnem pasu je na morskih obalah in po obrežnih plitvinah ob izlivih večjih rek ter v pasu plimovanja razširjena rastlinska združba, za katero je značilno grmovno rastje s posamičnim višjim vmesnim drevjem, ki lahko doseže višino od 20 do 30 m. Praktično neprehodni mangrovski gozdovi s svojo gosto rastjo utrjujejo mulj, s čimer zadržujejo odnašanje obrežij. Krošnje se razraščajo šele nad običajno najvišjo plimsko ravnjo vodne gladine, med oseko pa se razkrijejo tudi veliki in na gosto razrasli spleti zračnih korenin. Te zagotavljajo preskrbo s kisikom, saj so blatna tla slabo zračna. Plodovi mangrov so živorodni. Na materinski podlagi vzkali do pol metra dolga, betičasta korenina, nakar plodovi odpadejo in se zarijejo v blato. V mangrovah prevladujejo predstavnimi družine rizofora (Rhizophoraceae). Rastlinje je prilagojeno tudi življenju v brakičnih vodah, kjer se mešata slana morska ter sladka rečna ali jezerska voda.

45. Tropski deževni pragozd v Amazonskem nižavju

Tropski deževni gozd se je neovirano razvijal skozi tisoče let. Prav v Amazonskem nižavju je njegova razprostranjenost tolikšna, da ga imamo upravičeno za "pljuča sveta". Gozd deluje kot velikanski filter, ki sprejema hranilne snovi iz zraka in jih spravlja v kroženje. S tem se izravnava izgube zaradi spiranja, ki se jim ni mogoče izogniti. Njegov nastanek so omogočile velika zračna vlažnost, izdatna letna količina padavin (vsaj 1800 do 2000 mm letno) in stalno visoka temperatura (povprečno okrog 28°C) brez izrazitih letnih in dnevnih kolebanj. V gozdu rasejo drevesa tesno drugo ob drugem. Razvrščena so v značilna nadstropja ali etaže, kar je posledica nenehnega boja za svetlobo. Na enem hektarju gozda rase 150 do 200, ponekod pa celo do 500 različnih drevesnih vrst. Ker ni menjave letnih časov, na drevju nenehno rasejo novi listi, stari pa medtem odpadajo. Drevesa ustvarjajo življenjski prostor izjemno številnim vrstam rastlin in še zlasti živali; tolikšne pestrosti ni nikjer drugje na Zemlji. V tropskem deževnem gozdu naj bi živela dobra polovica rastlinskih in kar devet desetih živalskih vrst našega planeta. Tudi živali, ki jih je, mimogrede povedano, razen mravelj skorajda nemogoče videti, se razvrščajo po nadstropjih. Zoologi razlikujejo tri glavne plasti: vrhove dreves, drevesne

krošnje in podrast. Dodajajo jim še povsem svetlo plast izjemno visokih drevesnih krošenj in talno plast, kjer je le malo svetlobe.

46. Notranjost gorskega vlažnotropskega gozda

Zaradi pomanjkanja hranilnih snovi v tleh več kot 90 % površja v ekvatorialnem pasu ni primerne, da bi ga človek trajno obdeloval. Prsti so plitve, saj se rastlinski ostanki in mrtve živali hitro razkrojijo, nakar hranljive snovi rastlinstvo takoj posrka. Na goličavah jih obilno deževje pri priči odplakne. Notranjost vlažnotropskih gozdov je zaradi pomanjkanja svetlobe, ki jo zastirajo njegove zgornje plasti, temačna. Preseneča bohotnost rastlinja pa tudi navidezna podobnost dreves. Zdi se, da je listje vseh dreves enako: majhno, temnozeleno in izrazito koničasto. To je posledica prilagoditve na spreminjajočo se svetlobo in močno deževje, saj prek konice dež hitro spolzi. Veliko število vrst je posledica ugodnih rastišnih razmer in dolge, neprekinjene razvojne zgodovine, saj vlažnotropskega gozda niso prizadele ledene dobe, ki so večkrat opustošile gozdove zmerno toplega pasu. Med rastlinami so zanimive zlasti priraslike ali epifiti, rastline, ki se pritrdijo na veje v drevesnih krošnjah in na drevesna debla. Med njimi so tudi številne mesojede rastline, sicer pa prevladujejo orhideje, bromelije, praproti, lišaji in mahovi. Slednji pridejo še posebno do izraza v gorskih vlažnotropskih gozdovih, kakršni poraščajo višje lege Gvajanskega višavja. Rastlinstvo v njih je manj pestro. Drevesa so nižja in rasejo nekoliko bolj odmaknjeno drugo od drugega, tako, da do tal pride nekaj več svetlobe.

47. Atlantska obala v Braziliji

Okrog polovica celotne južnoameriške obale Atlantskega oceana pripada Braziliji. vzdolž 7400 km dolgega brazilskega dela obale so velike pokrajinske razlike, ki pa se pojavljajo le na velikih razdaljah. Na severovzhodu države je ob ustju Amazonke širok nižinski obalni pas, del Amazonskega nižavja, ki se, še preden se obala iz smeri severozahod - jugozahod ostro obrne v smer severovzhod - jugovzhod, zoži na ozko priobalno ravnico, ki jo na mnogih mestih prekinjajo neposredno iz morja kipeče vzpetine priobalnih verig Brazilskega višavja; te imajo značaj hribovij. Šele na skrajnem jugu države, med São Paulom in Urugvajem, se priobalna ravnica na mnogih mestih razširi na več deset kilometrov, južno od mesta Porto Alegre pa prevlada obala lagunskega tipa z velikimi lagunami Patos, Mirim in Mangueira. Osrednji del brazilske atlantske obale je dobro namočen in porasel z gostimi gozdovi, ki imajo značaj vlažnotropskega gozda, čeprav je drevje nižje in glede na število vrst manj pestro. Privlačne mivkaste plaže so sorazmerno skromno turistično izkoriščene. Le ponekod so nastala manjša turistična središča, medtem ko je daleč najbolj znana plaža Južne Amerike, znamenita Copacabana, del velemesta Rio de Janeira.

48. Sladkorni stožec v Riu de Janeiru

Sladkorni stožec je 387 m visoka razgledna okroglasta vzpetina, ki se strmo vzpenja neposredno ob vhodu v zaliv Guanabaro (Baía de Guanabara); ta Rio de Janeiro razdvaja od skoraj pol milijonskega in industrijskega mesta Niterói. Sladkorni stožec je sestavljen iz gnajsa, najbolj razširjene metamorfne kamnine. Skupaj z zahodno ležečo, podobno oblikovano, a višjo vzpetino Corcovadom (704 m) predstavlja simbol enega najbolj slikovitih mest sveta. Vrh Corcovada stoji 38 m visok Kristusov kip. Na Sladkorni stožec je mogoče priti z vzpenjačo, medtem ko sta na vrh Corcovada speljani zobata železnica in cesta. Med obema stožcema, nekoliko severno od njiju je mestna poslovna četrt, za katero so, zaradi pomanjkanja prostora, značilni na gosto zgrajeni nebotičniki. Ti so zrasli tudi ob slavnih mivkastih plažah Copacabani in Ipanemi, ki se vlečeta v jugozahodnem kraku mesta. Plaži sta le redko tako prazni, kakor je videti na sliki.

49. Cordillera Blanca (Bela Kordiljera)

Eden najprivlačnejših predelov Andov je Cordillera Blanca oziroma Bela Kordiljera v Peruju, severno od njegovega glavnega mesta Lime in vzhodno nad pristaniškim mestom Trujillo. Že ime samo govori o njenih glavnih lastnostih, ledeniški preoblikovanosti in veliki zasneženosti. Je del padavinam izpostavljene Zahodne Kordiljere. Okrog 20 km široka gorska veriga se vleče približno 180 km daleč. Več kot 50 njenih vrhov je višjih od 5700 m. Najvišje se vzpenja 6768 m visoki Huascarán, ki ni samo najvišji vrh Peruja, temveč velja tudi za najvišjo vzpetino tropskega pasu nasploh. Koničasta gora sredi fotografije pa ni Huascarán, ampak okrog 6200 m visoki Chinchey. Pod poledenelimi vršaci z izrazito strmimi ostenji nad pravilno izoblikovanimi krnicami so mnogi bleščeči ledeniki, številna slikovita visokogorska jezera in žuboreči potoki. Naravno ravnovesje še najbolj načenjajo vse številčnejši plezalci in turisti iz razvitih delov sveta. Z namenom ohraniti naravne lepote kar najbolj neokrnjene so leta 1975 osrednji del verige razglasili za naravni park.

50. Ledeniško preoblikovani Andi

Zaradi velikih nadmorskih višin je velik del Andov zunaj tropskega pasu ledeniško preoblikovan. Meji poledenitve in večnega snega se proti jugu celine postopoma spuščata, tako da se na njenem skrajnem jugu, v fjordih na jugozahodni obali Čila, ledeniki že spogledujejo z morsko gladino. V notranjosti celine sta obe meji odvisni tudi od namočenosti: kjer je več padavin, sta pomaknjeni navzdol, in obratno. Zato so s padavinami bogatejši zahodni gorski venci praviloma tudi bolj ledeniško preoblikovani kakor verige na vzhodni strani Andov. Na jugu Peruja se meja večnega snega spusti pod 4500 m. Pod ostenji

vrhov so nanizane krnice, katerih sneg in sren se stekata v stranske, nad glavno ledeniško dolino obvisela ledeniške dolinice, ki imajo ledenike le še v zgornjih delih. Glavna dolina sredi fotografije ima ledenik le še v zgornji tretjini njene dolžine, kar dokazuje, da se tudi na južni polobli, tako kot povsod na Zemlji, ledeniki v zadnjem stoletju hitro krčijo. Ker gre za pojav svetovnih razsežnosti, ga lahko imamo za enega od dokazov neugodnih učinkov globalnega segrevanja ozračja; učinek tople grede ga brez dvoma pospešuje.

51. Gorska cesta v Andih

Zaradi prostranosti in velike nadmorskih višine Andi predstavljajo hudo prometno oviro. Prelazi so tesni, strmi in vetrovni, saj se gorske verige na obeh straneh zelo strmo dvigajo iznad ravnin. Pri tem so še posebej težavni prehodi prek bolj zasnežene Zahodne Kordiljere, ki povezujejo tihoceansko obalo z gosteje naseljenimi visokimi planotami in notranjimi podolji. Prelazi prek bolj blago oblikovane Vzhodne Kordiljere so sicer manj zahtevni, a vodijo tako rekoč na "konec sveta", na območja prvobitne divjine Amazonskega nižavja. Drugače je na jugu osrednjega dela Andov, kjer redke, a pomembne prometnice povezujejo Čile in Argentino, državi, ki sta med najbolj razvitimi na celini. Z velikimi napori so na perujske in bolivijske visoke planote že v drugi polovici 19. stoletja speljali štiri železniške proge. Tudi ceste so redke in daleč vsaksebi. Promet po njih je težaven zaradi izpostavljenosti, strmin, ki jih premagujejo v brezštevlnih okljukih, in nenehno grozečih zemeljskih plazov ter usadov. Cestno omrežje se še vedno navezuje tudi na trase prometnic, ki so jih že pred pol tisočletja zgradile visoko razvite civilizacije andskih Indijancev. Vendar je po teh slabo utrjenih poteh mogoč le promet s terenskimi vozili, ponekod pa samo s tovornimi živalmi.

52. Vulkanska pokrajina v srednjem Čilu

Južni del srednjega Čila, ki se prične južno od reke Bío Bío in se vleče do otoka Chiloé, Čilenci imenujejo Mali jug. Zanj je značilna privlačna pokrajina, kjer se intenzivno obdelana polja izmenjujejo z gozdovi, velikimi jezeri in daleč navzdol zasneženimi stožci delujočih ognjenikov, ki s svojimi pravilnimi oblikami kažejo na geološko mladost. Med njimi po lepoti izstopata vulkana Osorno (2660m) in Villarrica (2847 m). Na zasneženih pobočjih ognjenikov so tudi manjša zimskošportna središča. Žal je ta dobro namočena pokrajina v zmerno toplim podnebnem pasu, ki si je med turisti pridobila vzdevek "Čilska Švica", imenujejo pa jo tudi Jezersko okrožje in "kmetijski Čile", potresno močno ogrožena. Na rodovitnih, sušnejših ravninskih delih dobro uspevajo žita, mokrotnejše ravnice pa so preurejene v pašnike, namenjene predvsem govedoreji. Ob kmetijstvu in turizmu je pomembna dejavnost gozdarstvo.

Naselje na sliki s svojo pravilno tlorisno zasnovo kaže na načrtno, sorazmerno mlado kolonizacijo.

53. "Avenija vulkanov" v Ekvadorju

Vulkanizem v Andih je poudarjeno intenziven v Ekvadorju. Pravilen ognjeniški stožec imata tudi tamkajšnji najvišji vrh, 6310 m visoki Chimborazo, in 5897 m visoki Cotopaxi, eden od najvišjih delujočih ognjenikov na Zemlji. Oba sta del dveh približno 400 km dolgih gorskih verig v Kordiljeri Real (Cordillera Real), ki obrobljata ozko osrednje, gosto poseljeno podolje, v katerem je na nadmorski višini 2850 m tudi prestolnica Quito. Veliki nemški raziskovalec, geograf Aleksander von Humboldt, je na začetku 19. stoletja to vmesno podolje poimenoval Avenija vulkanov, saj ga oba vulkanska niza obdajata kakor drevored cesto. Nekateri ugasli ognjeniki so že tako uravnani, da nanje spominjajo le prostrani kraterji s strmimi notranjimi pobočji. Eden takšnih je tudi 4939 m visoki Cotacachi (enajsti najvišji vrh v Ekvadorju), ki se vzpenja okrog 80 km severovzhodno od Quita. Viden je v ozadju fotografije. Pred njim je globoko kratersko jezero Laguna de Cuicocha, sredi katerega je otok, nastal z dvigom sekundarnega, parazitskega vulkanskega stožca. Jezero je turistično privlačno; po njem so organizirani tudi prevozi s čolni.

54. Visoka planota v Boliviji

Andi se najbolj razširijo na območju Bolivije. Podobno kot v Kolumbiji in Ekvadorju jih sestavljajo trije glavni gorski venci: Zahodna, Srednja in Vzhodna Kordiljera, pri čemer je Srednja Kordiljera pomaknjena daleč proti vzhodu in skupaj z Zahodno Kordiljero obroblja do 300 km široko Bolivijsko visoko planoto (Altiplano de Bolivia), ki se pne na nadmorski višini med 3600 in 4200 m. Je brez odtoka v morje, zato so po njej posejane velike slane kotanje, v pogreznjenih delih pa so večja jezera. Največji med njimi sta slano Lago de Poopó in rahlo slano Titicaca na meji s Perujem. Planotasti svet je zaradi vzpetosti in lege v padavinski senci hladen ter sušen. Povprečne letne temperature le v nižjih legah dosežajo 10°C. Trde naravne razmere na severu planote omogočajo rast zgolj pritlikavega grmičevja in šopastih trav, ki nudijo pašo lamam ter alpakam (na fotografiji), ki domačinom dajejo volno. V ozadju fotografije se vzpenja pravilno oblikovan zasnežen stožec vulkana Sajama (Nevado de Sajama, 6520 m), ki se vzpenja na vzhodnem obrobju Zahodne Kordiljere. V južnem delu planote prevladuje polpuščava, ki ponekod preide celo v pravo puščavo.

55. Puna

Izraz puna ima trojni pomen, vendar so vsi trije pomenski razločki medsebojno povezani. Najbolj vsakdanja raba predstavlja hladno in sušno višavje na visokih andskih planotah Bolivije, južnega Peruja ter severnih delov Čila in Argentine. Razteza se na nadmorski višini med 3600 in 4500 m. Skromno rastje omogoča le ekstenzivno živinorejo, v kateri imajo glavno vlogo ovce ter avtohtoni živali lama in alpaka. Drug pomenski razloček označuje značilno sušnojubno (kserofitno) rastlinstvo teh planot, ki ga sestavljajo kakteje, grobe šopaste trave in zeliščne rastline. Tretji pomenski razloček se nanaša na hladne krajevne vetrove, ki nenehno pihajo prek ovršja visokih planot. Pasoči se trop na fotografiji sestavljajo gvanaki (*Lama guanacoë*), nekakšne divje lame, ki jih za razliko od sorodnih lam in alpak niso udomaćili.

56. Namakano območje na perujski obali Tihega oceana

Vzdolž celotne obalne črte ob Tihem oceanu na območju Peruja se zaradi hladnega Perujskega morskega toka, ki predstavlja nadaljevanje Humboldtovega toka, vleče bolj ali manj ozek puščavski pas, ki dobi letno povprečno manj kot 100 mm padavin. Vlaga se zgošča nad hladnim morjem, toplejša obala pa je izrazito sušna. Padavine dobijo šele visoki gorski venci Zahodne Kordiljere, ki so v vršnem delu izdatno namočeni. Z njih proti oceanu tečejo številne kratke reke, ki jih napajata taleča se led in sneg. V kolikor je gorato zaledje majhno, reke dosežejo obalo le občasno, v kolikor pa je večje, reke nikoli ne presahnejo. Proti severu je takšnih rek vse več. Stalna oskrba z vodo je pogoj, da se ljudje na skromno poseljeni, večinoma ozki priobalni ravnici lahko ukvarjajo s kmetovanjem, saj so prav vsi pridelki življenjsko odvisni od namakanja. Tu so tudi skoraj edina območja stalne poselitve. Pogled na podroben zemljevid razkrije, da je večina naselij na tihooceanskem obrežju tam, kjer gorske reke pritečejo na priobalno ravnico.

57. Živalstvo amazonskega pragozda

Velika raznovrstnost rastlinskih in živalskih vrst daje prostranemu amazonskemu gozdu edinstvenost. Zaradi goste zaraščenosti tropskega gozda dnevna svetloba ne pride do tal. Poltema in gosta zarast nudita skrivališča mnogim živalskim vrstam. Sivi volnaček, ki ga vidimo na sliki spada med živali, ki večino življenja prebijejo na drevju in so se jim zato prilagodile tudi okončine. Spretno se poganjajo z drevesa na drevo in iščejo hrano.

58. Puščava Atakama v Čilu

Južni del severnega Čila sestavlja puščava Atakama (Desierto de Atacama), ki zaradi hladnega Humboldtovega morskega toka, v katerem se mešajo tudi vode z območja Antarktike, spada med najbolj sušne predele na Zemlji. Ponekod ne pade kaplja dežja niti v nekajletnem razdobju. Poročajo, da v nekem kraju ni do leta 1971 deževalo celih 400 let. V gorati notranjosti prehaja kamnita puščava v nekoliko manj surovo pokrajino Puna de Atacama (na fotografiji), ki je večinoma že na območju sosednje Argentine. Obe pokrajini razdvaja venec Zahodne Kordiljere, imenovan Cordillera de Domeyko. Ta se na skrajnem jugu vzpenja nekaj nad 5000 m visoko (Cerro Doña Inés, 5070 m). Kotline na čilski strani so na nadmorski višini 1000 do 2500 m. Njihova dna so več kot tisoč metrov nižje kakor na argentinski strani državne meje. V njih so številna slana močvirja brez vodnega odtoka. Celotno območje je zelo obdarjeno z rudnim bogastvom, zlasti z rudami barvnih kovin, železa in mangana. Med barvnimi kovinami po pomenu izstopa baker.

59. Dolina reke Mendoze na vzhodnem vznožju Andov v Argentini

Vzhodno vznožje Andov, ki so v osrednjem Čilu in na skrajnem zahodu osrednjega dela Argentine razdeljeni na glavno gorsko verigo (Cordillera de los Andes) in Obalno Kordiljero (Cordillera de la Costa), se na argentinski strani postopoma spušča proti pampam. Ker se glavna padavin odcedi na ovršju Kordiljer (tu je tudi najvišji vrh Južne Amerike, 6960 m visoki Cerro de Aconcagua), je pokrajina v nižjih legah izrazito sušna, prava polpuščava. Posnetek je iz doline reke Mendoze, v kateri leži mesto Mendoza, ki je zraslo ob pomembni prometnici med čilskim glavnim mestom Santiagom in argentinsko prestolnico Buenos Airesom. Prostrana ravnica vzhodno od tod se imenuje Suha pampa (Pampa Seca). V menjajočih se podnebnih razmerah so se na vznožju najvišje andske vzpetine sčasoma nakopičile debele plasti rečnih in ledeniških odkladnin, ki so jih vode naknadno marsikje razrezale. Tu so tudi debele plasti puhlice, ki so jih nanesli vetrovi.

60. Slapovi Iguazú v Braziliji

Slapovi Iguazú (Cataratas del Iguazú, izgovori *igvazú*; portugalsko Iguaçú, izgovori *iguasú*) veljajo ob Niagarskih slapovih v Severni Ameriki in Viktorijinih slapovih v Afriki za najmogočnejše vodne skoke na našem planetu. Njihova slikovitost je predvsem posledica velike vodnatosti 1320 km dolge mejne reke med Argentino in Brazilijo Río Iguazú, ki se na brazilski strani imenuje Rio Iguaçú. V neposredni bližini tromeje s Paragvajem, 20 km nad izlivom reke v veletok Río Paraná, se v osrčju tamkajšnjih subtropskih gozdov na okrog 250 delov razčlenjena vodna pahljača spušča prek 3600 m širokega

praga do 70 m globoko. Na nekaterih delih se slapišče razdeli na dva navpična odseka z dokaj širokim vmesnim pragom. Slapove so poimenovali Indijanci Gvarani; v njihovem jeziku pomeni izraz "velika voda". Prvi belec, ki jih je ugledal, je bil leta 1541 španski raziskovalec Alvar Núñez Cabeza de Vaca, nekateri pa to doživetje pripisujejo Portugalcu Aleju Garcíi, ki naj bi jih videl že pred letom 1524. Zaradi izjemnosti so slapove skupaj s širšim zaledjem na območju obeh držav razglasili za narodni park. Izhodišče za kopenski obisk slapov je brazilsko mesto Curitiba, v neposredni bližini pa so v paragvajskem kraju Ciudad del Este, brazilskem kraju Foz do Iguazu in argentinskem kraju Puerto Iguazú kar tri letališča.

61. Najjužnejša točka Južne Amerike

Južnoameriška celina sega najdlje proti jugu na polotoku Brunswick (Península de Brunswick) južno od čilskega mesta Punta Arenas, kjer se kopno dotika ozkega Magellanovega preliva (Estrecho de Magallanes). Ta od celine razdvaja ledeniško izrazito preoblikovan arhipelag na čilski strani in velik otok Ognjena zemlja (Isla Grande de Tierra del Fuego), razdeljen med Čile in Argentino. Za najbolj južno točko štejejo tudi rt Horn (Cabo de Hornos), ki je skrajna južna točka otočja Wollaston južno od Ognjene zemlje; njegova zemljepisna širina je skoraj natančno 56° . Objadrati viharni rt Horn še danes velja za morjeplovski podvig, medtem ko je plovba po zaprtem Magellanovem prelivu precej udobnejša in varnejša. Celoten arhipelag je čilska vlada razglasila za narodni park. Na argentinski strani Ognjene zemlje je kraj Ushuaia, ki velja za najjužnejšo mestno naselbino našega planeta. Tako Ushuaia kot mnogo večji Punta Arenas sta glavni izhodišči za potovanja na Antarktiko.

62. Kolumbijski Indijanci natovarjajo lamo

Z višino pojema količina zraka, z njo pa količina kisika. Indijanci na višavjih in gorah se temu prilagajajo z aklimatizacijo, tako kot gorniki za vzpone na visoke vrhove. S povečanjem števila rdečih krvnih teles, globljim dihanjem in drugače dosežejo povečano dobavo kisika, njegovo porabo pa zmanjšajo. Daljše bivanje na višinah škodi tudi Indijancem. Po občutljivosti na višinske razmere se ne ločijo od drugih ljudi. Posamezniki lahko izgubijo prednosti aklimatizacije in prej zbolijo za pljučnimi in drugimi boleznimi. Dodatno jim škodijo slabe življenjske razmere. Ob višinski bolezni pomaga tudi Indijancem sestop v nižje kraje z gostejšim zrakom.

Lamoidi, poleg lam so v skupini še alpaki, gvanaki in vikunje, so manjšim količinam kisika dedno prilagojeni. Hemoglobin v njihovih krvnih telesih sprejema kisik tudi pri nižjem zračnem pritisku. Zato se jim ni treba aklimatizirati in lahko, brez posledic, trajno živijo na višinah.

63. Indijanci Ekvadorja

Prebivalstvo Ekvadorja je mlado. V državo se priseljujejo iz Kolumbije in Vzhodne Azije, mladi Ekvadorci pa se selijo iz revnejšega podeželja v mesta in ZDA. Marsikje na višavjih je kmetijstvo še samooskrbno. Revni Indijanci najamejo zemljo na velikih posestvih, haciendah in se zaposlujejo za nizka plačila. Od 12 milijonov prebivalcev je največ Indijancev (40 %) in mesticev (40 %), manj pa belcev (15 %) in črncev (5 %). Indijanci so potomci ene najpomembnejših starih civilizacij na celini. Arheologi so odkrili neizmerna bogastva obrtno kvalitetnih in umetniško dovršenih, celo duhovitih kovinskih in keramičnih izdelkov, starih do 17.000 let! Indijanske jezike govori okoli 700.000 prebivalcev. Indijanci jezika kečua se v novejšem času prepoznava kot etnična skupina Runa. Številni Indijanci govorijo tudi špansko, uradni in poslovni jezik države. Visok delež mesticev je posledica splošnega dopuščanja in spodbujanja mešanje belcev z Indijanci. Na podeželju so mestici posebna etnična skupina s svojo prehrano, glasbo in svojimi narečji.

64. Na ulici latinskoameriškega mesta

Po drugi svetovni vojni je Latinska Amerika zašla v hudo gospodarsko krizo. V številnih državah so za urejanje razmer povzpeli na oblast vojaške režime. Vojska je, četudi s kršenjem človekovih pravic, vzdrževala red, ostalo politiko pa so izvajali civilni ekonomisti in tehnokrati. Vojaške oblasti so preganjale, zapirale, mučile in ubijale nasprotnike iz vseh slojev. Ostra avtoritarna politika je znižala inflacijo, hkrati pa je upadla tudi industrijska proizvodnja. V zadnjem desetletju je Latinska Amerika stopila na pot k gospodarskemu liberalizmu in demokraciji. Omejitve človekovih pravic opušča postopoma. Počasi so uveljavlja enakopravnost žensk. Srednji sloji prebivalstva se širijo, razlike med skrajnima pa ostajajo. Narodni dohodek na prebivalca je še močno pod evropskimi, po pismenosti in pričakovanem trajanju življenja pa se je zaostanek Latinske Amerike močno zmanjšal.

65. Indijanci Bolivije

Polovico prebivalstva Bolivije sestavljajo Indijanci jezikov aimara in kečua, ostali so večinoma špansko govoreči mestici. Ob jezeru Titicaca živijo še Indijanci starega ljudstva Uru. Prevlada Indijancev je ohranila sestavine indijanske kulture v obredih katoliške cerkve, plesih, pesmih, oblačenju in drugod. Indijance so izkoriščali v kmetijstvu, rudarstvu, na plantažah koke in kot služinčad. Na osamljenih višavjih so do tujcev od nekdaj zadržani. Skrajno revni, neizobraženi in neveščci mestnega obnašanja se umikajo v svojo družbo, stran od glavnih dogajanj v državi. Enakopravni in samozavestni so le v svoji družbi. Kljub temu pa se je v zadnjih desetletjih začel preporod izvirne

indijanske kulture. Njene vrednote, glasba in slikarstvo doživljajo splošen razcvet. V La Pazu, glavnem mestu Bolivije, je akademija za proučevanje, učenje in varstvo jezika Aymarov.

66. Indijanci južnega Peruja

V Peruju živi večina Indijancev v ostrem okolju in skrajni revščini na andskih planotah. Današnjih potomcev Inkov je okoli 45 % prebivalcev Peruja. Vztrajno naraščanje njihovega števila povečuje agrarno prenaseljenost. V mestih in ob obali prevladujejo mestici, srednji sloj perujske družbe, in manjša skupina belcev. Indijanci so brezбриžni do glavnih poslov v državi in se vanje ne vključujejo. Nekaj izboljšav so prinesle agrarne reforme, večinoma pa se še naprej preživljajo z rejo lam in s kmetovanjem na skromnih obdelovalnih površinah. Večina Indijancev je nepismenih in ne govori špansko. Njihov jezik, kečua, se je z Inki in pokristjanjevanjem razširil po celotnih Andih. Za jezik kečua je bila napisana prva indijanska slovnica. Je knjižni jezik z bogatim izročilom.

67. Menoniti v Gran Chacu - Bolivija

Menoniti so člani protestantske krščanske sekte, ki je v 16. stoletju nastala v severni Nemčiji. Na sliki so menoniti v tradicionalni noši. So zagovorniki čistih oblik zgodnjega krščanstva s skromnimi obredi. Ohranili so se s selitvami in plačevanjem vojnih davkov ali z vrhunskimi obrtnimi, trgovskimi in kmetijskimi storitvami v zameno za služenje vojaških obveznosti. V Paragvaju živi več nemško govorečih samooskrbnih kolonij menonitov, od tega polovica v Gran Chacu. V 20-ih in 30-ih letih so tam svoj mir iskali menoniti iz Kanade. Po 2. svetovni vojni je država povabila še menonite iz Sovjetske zveze. Z njimi so naseljevali pokrajino ob sporni meji z Bolivijo. Menonitske vere je 3 % prebivalstva. Menoniti so redko naseljeno polstepo marsikje spremenili v velike kmetije z živinorejo (65 % državne proizvodnje mleka) in poljščinami, ki uspevajo v suhih razmerah: bombaž, zemeljski orešek, žito... Danes so dejavni pri varovanju naravnega okolja, ki ga ogrožata lovski turizem in širjenje poselitve z vzhoda.

68. Machu Picchu v Peruju

Mesto Machu Picchu leži 2350 m visoko v strmih Andih osrednjega Peruja. Šele leta 1911 je bilo tu najdenih več ruševin majhnih inkovskih kamnitih hiš, templjev, trdnjave in stotine teras z vrtovi. Država Inkov je, preden so jo v prvi polovici 16. stoletja, pokorili Španci, obsegala severne in osrednje Ande. Bila je najgosteje naseljeni del Južne Amerike. Kolonizacija Evropejcev je Indijance

zdesetkala. Glavni razlogi so bili prekomerno delo, slaba prehranjenost in nove nalezljive bolezni, kot ošpice in koze, proti katerim Indijanci niso imeli pridobljene odpornosti. Zaradi visokega naravnega prirastka je njihovo število v novejšem času ponovno naraslo. Danes jih je v Peruju že tretjina prebivalstva. Preživljajo se s pašo lam, skromnim poljedelstvom in obrtni. Večina govori jezik kečua in ne zna špansko. Prenaseljenost podeželja jih sili v revna obrobja mest.

69. Jezuitski misijon v Paragvaju

Red jezuitov se je prizadeval za obnovo rimskokatoliške cerkve po reformaciji v severnem delu Evrope. Posebej dejaven je bil v izobraževanju in misijonarstvu. V začetku 17. stoletja so na ozemlju današnjega Paragvaja postavili lastno kolonijo. "Cesarstvo" jezuitov je sestajalo okoli 30 "reducciones", misijonskih naselij za Indijance plemena Guaraní. Špansko posest je branilo pred širjenjem portugalske Brazilije na jug. V naseljih zbrane Indijance so pokristjanjevali, šolali, usposabljali za kmetijstvo, obrt in trgovino ter varovali pred španskimi iskalci indijanske delovne sile. Po ukinitvi njihovega reda, leta 1767, je večina naselji propadla, nekatera pa so zrasla v mesta. Številni misijonski Indijanci so postali sužnji, njihova zemlja pa je bila zaplenjena. V misijonih so uporabljali jezik guaraní, celo v knjižni obliki. Danes je guaraní edini indijanski jezik s prevlado v neki državi.

70. Cerkev v Andih

Španska zmaga nad Inki je uveljavila rimskokatoliško vero v Andih. Španci so zgradili stotine cerkva, na podeželju z preprosto arhitekturo, in uvedli praznovanja (fiestas) na dneve svetnikov, zaščitnikov posameznih naselij. Kljub temu so indijanski katoliki ohranili veliko starejših verskih vsebin in običajev. Njihova vera in obredi so danes zlitje pogankega z rimskokatoliškim. Indijanci Aimara in Kečua še verujejo v svet številnih duhov, upoštevajo svoje čarovnike, vedeževalce, zdravilce in čarovnice, krščansko pa verjamejo v posmrtno življenje. Na verskih praznikih izvajajo tudi obrede indijanskih verstev. Pojem huaka ali wak'a označuje svete obrede, posmrtna stanja in svete predmete. Huake so tudi duhovi, ki živijo v naravnih pojavih kot slapovi in gore ali so v njih posebljeni. Huake bivajo v zgrajenih svetiščih, od templjev iz stopničastih okrašenih piramid do kamnitih grobelj (apachitas) na poljih. Zadnja desetletja sta glavni področji dela rimskokatoliške cerkve socialna pomoč in izobraževanje.

71. Verska šola v Peruju

Organizirano javno šolstvo so poznali že Inki. Otroke navadnih ljudi so usposabljali za poklice, otroki plemstva pa so obiskovali štiriletno šolo z zaključnim izpitom. V kolonialnem obdobju je izobraževanje nadzirala in izvajala katoliška cerkev. Otroki premožnih kreolov, potomcev Špancev, so imeli zasebne učitelje, cerkev pa je postavila nekaj šol za Indijance in mestice. Z osamosvojitvijo Peruja je cerkev izgubila velik del premoženja, ohranila pa svoj vpliv v izobraževanju. Številni duhovniki in nune izražajo svojo vernost s pomaganjem revnim. Danes je osnovno izobraževanje obvezno, zastonj in državno. Glavna cilja sta opismenjevanje in državna vzgoja. Javnemu šolanju povzročajo velike težave manjši obisk šol na podeželju, nepoznavanje španščine med Indijanci, visoka rodnost in gospodarska kriza. Posledice so velikokrat izjemno veliki oddelki, pomanjkanje učiteljev in njihova slaba usposobljenost, neustrezna opremljenost šol... Večina premožnejših staršev pošilja svoje otroke raje v zasebne, velikokrat cerkvene šole, kakšno prikazuje diapozitiv. Učenci so obvezno uniformirani.

72. Kmetijska pokrajina v Kolumbiji

Kmetijstvo je v Kolumbiji še vedno zelo pomembna gospodarska dejavnost, saj zaposluje več kot 25% prebivalstva in prinaša več kot polovico kolumbijskih dohodkov od izvoza.

Kolumbija je tropska dežela, vendar so se zaradi površja izoblikovali izraziti klimatski, vegetacijski in kulturni pasovi. Pokrajina je skrbno obdelana, kulturne rastline pa uspevajo izredno visoko (nad 3000 m - koruza, rž, pšenica, krompir). Diapozitiv prikazuje agrarno pokrajino v tierri frii.

73. Trg v Kolumbiji

Doline in kotline ob rekah Magdalena in Canca ter njenih pritokih so glavno naselitveno območje v Kolumbiji. Na tej zemlji z rodovitno obdelovalno površino živi 75% vsega prebivalstva.

Trgi v Kolumbiji so osrednje zbirališče številnih kmetov, ki prinašajo svoje pridelke in izdelke domače obrti, da zaslužijo nekaj malega za preživetje revnih družin. Glavna hrana Kolumbijcev so koruza, krompir in žita.

74. Živinoreja v Kolumbiji

Kolumbija ima tri velika pokrajinska območja: obalno nižavje, Andsko gorovje in vzhodno ravnino. Živinoreja je v Kolumbiji izredno pomembna. Zanja je klimatsko najugodnejše severno območje, kjer na valovitih travnatih površinah,

imenovanih llanos, redijo govedo in ovce, tako za meso kot za mleko. Na velikih posestvih pasejo govedo kolumbijski goveji pastirji llanerosi. Na sliki vidimo tip goveda zebu.

75. Živinoreja v Ekvadorju

V višavjih pod obronki andskih vrhov je razvito samooskrbno poljedelstvo (koruza, krompir, ječmen) ter živinoreja (ovce in lame). Od ovac in lam pridobivajo volno, iz katere izdelujejo čudovita pisana pregrinjala in preproge s starimi geometrijskimi indijanskimi vzorci, kar še posebej privlači tuje turiste. Na sliki vidimo tipično kmetijsko pokrajino planotastega dela Andov.

76. Priprava manioke

Deževni gozd je tudi glavni preživetveni vir za tamkajšnje prebivalce (nabiranje sadežev, lov, ribolov). Kmetijska dejavnost se odvija na krčevinah gozda. Najprej posamezna drevesa podrejo in krčevino nato požgejo, pognojijo s pepelom in na njih posadijo posamezne kulture. Pridelujejo glavne prehrabene rastline, npr. manioko, vendar so te površine podvržene močni eroziji in se kmalu izčrpajo, zato morajo polja že po dveh do treh letih preseliti.

77. Sušenje žita v Peruju

V Peruju je izredno zanimiva poselitev: 25% ljudi živi ob obali, 13% ob Montani in kar 62% na visokih planotah s suhim gorskim podnebjem. Poleg koruze, krompirja, kasave in zelenjave je žito ena izmed pomembnih prehrabnih kultur domačinov. Pšenica uspeva v Andih izredno visoko, malone do gozdne meje, ki se pojavlja na 3000 m. Obdelava zemlje je ročna ali s plugom, kjer kot vlečno silo uporabljajo vse člane družine, kajti pomanjkanje je tako veliko, da si družine težko privoščijo vprežno živino.

78. Banane

Bananovec, ki izvira iz Indokine, je 3 do 9 m visoka rastlina in je hibrid. Naravne vrste dajejo majhne plodove z manj sladkorja. Evropejci so ga iz Azije najprej preselili v vzhodno Afriko, kasneje pa Španci v Latinsko Ameriko, predvsem v Srednjo Ameriko. Največja rast plantaž bananovcev, ki so jih zasajale številne tuje družbe iz ZDA, je bila med letom 1890 in 1910. Danes kar 43 % svetovne proizvodnje banan odpade na latinskoameriške države, vodilne po proizvodnji pa so Brazilija, Ekvador (znan po kakovostnem pridelku), Kostarika, Panama, Kolumbija in Venezuela. Gospodarstvo številnih majhnih

karibskih držav je skoraj v celoti odvisno od pridelovanja banan (npr. Dominikanska Republika, Honduras), vendar monokulturno poljedelstvo za te države predstavlja veliko gospodarsko tveganje, saj lahko pridelek zaradi boleznih rastlin in predvsem naravnih nesreč zelo niha.

79. Kava

Kljub temu, da kava izvira iz etiopske pokrajine Kefa (Kaffa) v Afriki, je za Latinsko Ameriko v tržnem smislu gotovo najzanimivejša plantažna kultura. Obstaja 40 vrst kave, tržno vrednost pa imata samo dve. Grmičasta rastlina kavovec uspeva do 20° severne in južne geografske širine, najbolje v že nekoliko omiljenem podnebju v nadmorskih višinah od 1000 do 2000 m, optimalni pogoji za rast pa so med 1250 in 1500 m. Pomembno je menjavanje namočenih in sušnih obdobj. Sprva zelen plod, v katerem sta po dve zrnji kave, dozori, ko se obarva rdeče. Ko kavo oberejo, oluščijo in posušijo jo večinoma izvozijo kot surovo kavo. Kasneje jo države uvoznice same ustrezno mešajo, skladno z okusom porabnikov, pražijo in končno zmeljejo. Zanimivo je, da so države pridelovalke zelo skromne porabnice kave. V okviru svetovne proizvodnje kave kar 62 % pridelajo latinskoameriške države, vodilne po proizvodnji pa so Brazilija (23 % svetovne proizvodnje), Kolumbija in Mehika. Tudi ta monokultura je močno odvisna od naravnih vplivov (pozeba l. 1975).

80. Nasadi kasave – manioka

Maniok ali kasava kot tradicionalna prehrabena rastlina Latinske Amerike je s prihodom Evropejcev izgubil svoje prejšnje mesto v prehrani prebivalstva, še vedno pa ostaja sestavni del tradicionalne indijanske prehrane. Ta južnoameriški grm iz družine mlečkov je razširjen skoraj po vsem tropskem pasu. Veliki gomolji vsebujejo poleg škroba tudi strupeni mleček, ki se odstrani s kuhanjem ali izpiranjem. Gomolje manioka jedo kot krompir ali pa ga zmeljejo v moko (tapioko) in pečejo kot kruh. Diapozitiv prikazuje intenzivno gojenje manioka z namakanjem v Cañetah, južno od perujske prestolnice Lime.

81. Trgovina in priprava pijač iz sladkornega trsa

Nastajanje plantaž sladkornega trsa je povzročilo razslojenost prebivalstva Latinske Amerike, na evropske priseljence kot lastnike plantaž na eni ter, na črnske sužnje (kasneje pa njihove potomce) kot delavce na drugi strani. Staroselci na plantažah praviloma niso delali. Skoraj polovico svetovne proizvodnje sladkornega trsa pridelajo Brazilija, Kuba, Mehika in Kolumbija. Gospodarstvo Kube je skoraj v celoti vezano na sladkorni trs, njegova pridelava

pa ima velik pomen zlasti v majhnih karibskih državah (Barbados, Belize, Dominikanska republika).

To tropsko rastlino, ki zraste v višino do 5 m, na plantažah vsako leto posekajo. Delo navadno še vedno opravljajo ročno, saj je pomembno, da rastlino posekajo kar najbližje tlom. Nadaljnja obdelava mora biti hitra, saj trs zelo hitro izgubi svojo hranilno vrednost. V tovarnah najprej izločijo mehko sredico, iz katere pridelujejo sladkor. V stiskalnicah ob dodatku vode pridobijo najprej sladkorni sirup, ki ga prečistijo, nato pa s pomočjo izparjevalnikov izločijo vodo. Ob koncu dobijo rjavi neprečiščeni sladkor, ki se navadno izvaža kar v surovi obliki, dokončno pa se predela v državi uvoznici. V državah, kjer so pogoji za gojenje trsa manj primerni, ga gojijo zgolj za domače potrebe. Iz sladkornega trsa tako na ulicah Bañosa v Ekvadorju pripravljajo izvrstne osvežilne napitke.

82. Kmetijska pokrajina v Andih

Kmetijstvo je zelo pomembna gospodarska panoga večine latinskoameriških držav. To velja še zlasti za andske države, ki so imele kljub velikim nadmorskim višinam, visoko razvito kmetijstvo že pred prihodom kolonizatorjev. Temeljilo je na poljedelstvu, katerega osnova je bilo pridelovanje koruze, pomembni prehrambeni kulturi pa sta bili še krompir in fižol. Omenjene kulture uspevajo v precejšnjih nadmorskih višinah, krompir celo do 4000 m. Živinoreja je bila slabo razvita, saj so gojili le lame in alpake. Ob svojem prihodu v 16. stoletju pa so Španci poleg novih poljedelskih kultur uvedli tudi rejo drobnice, goveda in konj. Zaradi naravnih razmer se je v Andih razvila in obdržala predvsem reja drobnice, ki pa je marsikje povzročila tudi precejšnjo ekološko škodo. Zaradi boljših sodobnih sort žit, ki so odporne na mraz, v teh višinah danes gojijo žita, kar se vidi na sliki.

83. Kmetijska pokrajina v Peruju

Kljub velikim nadmorskim višinam in razgibanemu reliefu je kmetijstvo osnova gospodarstva osrednjega, andskega dela Peruja. Prevladuje tradicionalno, samooskrbno kmetovanje prevladujočega indijanskega prebivalstva, ki gojijo tradicionalne kulture (kоруza, krompir) in nekatera žita (ječmen) vse do nadmorske višine 4500 m. Izjema so le nekoliko širše andske doline, kjer so razmere za kmetovanje ugodnejše. Veliko intenzivnejše in donosnejše pa je namakalno kmetijstvo v priobalnem pasu (Costa), kjer uspevajo številne tržne kulture s pomočjo namakanja iz rek, ki pritekajo v Tihi ocean s pobočij Andov.

84. Vejanje žita – Peru

Žita (pšenica, ječmen, oves, rž) sodijo med tiste nove in hkrati manj odporne kulture, ki so jih Evropejci prinesli v Latinsko Ameriko. Prej najbolj razširjeno pridelovanje koruze je tako nazadovalo, saj imajo žitarice večjo hranilno vrednost. V Peruju, kjer v osrednjem, goratem delu prevladuje tradicionalno kmetovanje, sta se med žiti uveljavili predvsem manj zahtevni vrsti, ječmen in rž, ki sta odporni proti zmrzali in suši. Vejanje, ki ga vidimo na sliki, je star način ločevanja žita od plevela. Ko raztresajo žito, pomešano s plevelom, se to na vetru izloča, ker je lažje.

85. Živilski trg v Boliviji

Tedenski tržni dan je značilen za vsako nekoliko večjo vas Latinske Amerike. Predvsem to velja za andske države, kjer je izmenjavanje pridelkov že v preteklosti predstavljalo poleg izboljšanja kakovosti in pestrosti prehrane tudi priložnost za srečanje prebivalcev iz odročnejših vasi. Tipičen živilski trg v vasici bolivijskega Altiplana, kjer predvsem ženske prodajajo skromne poljedelske viške, se odvija brez stojnic kar na obrobju vasi.

86. Čilska obalna ravnica

Obalna ravnica Peruja in severnega Čila je izrazito sušna in pretežni del puščavska. Kjer pa iz gora pritekajo kratke, a z vodo precej bogate reke, so se že v preteklosti razvile stare kulture. Danes so tam zrasla bodisi večja mesta (Lima) ali pa se je razvilo intenzivno namakalno kmetijstvo, zlasti sadjarstvo in vinogradništvo.

87. Indijanska kmetijska pokrajina v severnem Čilu

Kmetijska pokrajina v puščavskem severnem Čilu je vezana izključno na umetno namakanje. Indijanske vasi so postavljene na obsežne rečne vršaje v obrobju Altiplana, kjer se na nepropustni podlagi pojavljajo izviri ali talna voda. Reka Lluta, ki teče z Andov v Tihi ocean, je mestoma ustvarila široke uravnave, drugod pa globoke vmesne kanjone. Na vršajih so Indijanci zgradili gručasta naselja. Tako naselje je Putre s približno 900 prebivalcev na robu Altiplana na vršajih okoli 3000 m visoko. Gručasta naselja sestavljajo pritlične stegnjene domove z bivališčem in hlevom pod eno streho, ki je iz vej in blata. Obdelovalne površine so terasirane, prepletene s kanalčki za umetno namakanje. Na njih v kolobarju gojijo koruzo za prehrano in alfalko (vrsto detelje) za krmo. Vse razgibane nenamakane površine so puste, skoraj brez rastlinja in močno mehanično preperete, zato so na njih le slabi pašniki.

88. Predelava sisala

Sisal sodi med tekstilne rastline in se uporablja predvsem za izdelovanje vrvi. Vlakna pridobijo s sekanjem listov srednjeameriške agave, katere nasade je treba vsakih nekaj let obnavljati. K nasadom sisala, podobno kot pri nasadih sladkornega trsa, sodijo tudi lastne predelovalne zmogljivosti. Iz porezanih listov najprej izločijo bela vlakna, ki jih posušijo na soncu. Razvrstijo jih glede na dolžino vlaken, najbolj pa so cenjena daljša vlakna, dolga okrog 120 cm.

89. Kmetijska pokrajina v Gran Chacu - Paragvaj

Redko poseljena in sušna pokrajina Gran Chaco zavzema severni del Argentine in se nadaljuje tudi v Paragvaj. Preko leta je podnebje izrazito suho, spomladanski nalivi pa omogočijo redkim poljedelcem, da pridelajo nekaj koruze, pšenice, bombaža in drugih pridelkov. Pomembno naravno bogastvo v tej pokrajini predstavlja tudi les quebracha, ki je zelo trd in vsebuje tudi tanin, ki ga uporabljajo v usnjarski in krznarski industriji. Na sliki vidimo tipično kultivirano pokrajino menonitov.

90. Menonitska kmetijska farma v Paragvaju

Temelj paragvajskega gospodarstva je kmetijstvo z gozdarstvom. Redko poseljena pokrajina Chaco, ki zavzema kar dve tretjini celotne države in je del velike južnoameriške ravnine Gran Chaco, zaradi sušnosti ni najbolj primerna za poljedelstvo, je pa tod bolj razvita živinoreja. Osrednji del paragvajskega Chaca, katerega središče je mesto Filadelfia, je pretežno poseljen z nemško govorečimi in puritanskimi menoniti, ki so v Paragvaj prišli bodisi neposredno iz Rusije ali pa preko Kanade in Mehike. Njihova skupnost pa je še vedno, kljub težkim naravnim pogojem, usmerjena predvsem v poljedelstvo (osnovne samooskrbne kulture, limonovci, zemeljski oreški, bombaž) in mlečno govedorejo.

91. Živinoreja v urugvajski pampi

Urugvaj je pretežno ravno ali le rahlo valovito travnato nižavje, ki jo prečka nekaj rek. Prvotne gozdove, ki so poraščali celotno državo, je nadomestila visoka in sočna trava. Travnate ravnine so glavna značilnost dežele in živinoreja glavna gospodarska panoga. Glavni izvozni artikli so meso in mesni izdelki, usnje, od poljedelskih pridelkov pa riž, pšenica in rastlinsko olje. Kljub ugodnim naravnim razmeram je obdelovalnih površin še vedno sorazmerno malo (10 %) in prebivalstvo ostaja zvesto svoji usmeritvi v živinorejo.

92. Predelava nafte na otoku Curacao

Države Latinske Amerike imajo skupaj 12 % svetovnih zalog nafte. Vodilna je vsekakor Mehika, ki ima največ nafte v pokrajinah Tabasco in Chiapas, ima pa tudi največje rafinerije nafte v tem delu sveta. Gospodarstvo otoka Curacao, ki leži okoli 80 km severno od Venezuele, tako kot na ostalih otokih Nizozemskih Antilov, temelji na rafiniranju venezuelske nafte in turizmu.

93. Pridobivanje soli iz Salar de Uyuni

Salar de Uyuni je s svojimi 12.106 km² največja slana kotanja v Boliviji. To območje Altiplana je bilo v preteklosti preplavljeno, jezera pa sta se izsušila in pustila za seboj dve veliki koncentraciji soli, Salar de Uyuni in Salar de Coipasa. Take količine soli so posledica izpiranja mineralov iz okoliških gora, ki so se tod odložili, saj to območje Altiplana nima površinskega odtoka do morja. Bližnji mesteci Colchani in Uyuni živita skoraj izključno od pridobivanja soli. Prikazano je izkoriščanje soli za domače potrebe. Prebivalci imajo možnost zakupa manjše parcele, kjer nato sami izkoriščajo sol. Težke naravne razmere, velika nadmorska višina, hud mraz in veter, še dodatno otežujejo že tako težko delo.

94. Rudnik Potosi v Boliviji

Srebro so v Potosiju odkrili leta 1545. Španci so kmalu ugotovili, da samo indijanski sužnji ne zmorejo opravljati težaškega in nevarnega dela v rudniku, zato so kmalu začeli uvažati še afriške sužnje. Po nekaterih ocenah naj bi v prvih treh stoletjih delovanja rudnikov zaradi nemogočih delovnih pogojev umrlo preko osem milijonov Afričanov in Indijancev. Zakon, izdan leta 1572, je ukazoval, da morajo vsi črnci in Indijanci v Potosiju, ki so stari več kot 18 let, dnevno delati v rudnikih vsaj dvanajst ur, hkrati pa je ena izmena rudarjev v rudnikih ostala po 4 mesece. To je bilo obdobje razcveta mesta, ki leži na nadmorski višini 4070 m. V 19. stoletju so se zaloge srebra začele zmanjševati, kasneje so padle tudi cene srebra v svetu. Takrat se je začel tudi zaton Potosijeve slave, čeprav rudnik Pailaviri še izkoriščajo. Poleg srebra so začeli izkoriščati še svinec, kositer in cink. Na sliki je viden del dnevnega kopa in rudarske naprave.

95. Pristanišče Valparaiso v srednjem Čilu

Valparaiso, največje čilsko pristanišče in drugo največje mesto v državi, leži v srednjem Čilu. Na tem območju je skoncentrirana skoraj vsa industrija države, živi pa tudi 70 % celotnega prebivalstva Čila. Razvoj Valparaisa je bil bliskovit, saj je ob osamosvojitvi Čila štel komaj 5000 prebivalcev, konec 19. stoletja pa

že 100.000. Takrat je Valparaiso igral vlogo prvega pristanišča za vse pomorske povezave z Evropo, ki so potekale okrog rta Horn, pa tudi glavnega komercialnega središča. Z odprtjem Panamskega prekopa leta 1914 ter z upadom izvoza nitratov v Evropo ob iznajdbi sintetičnih nadomestkov je močno nazadovalo tudi pristanišče in celotna ekonomija Valparaisa. Šele z industrializacijo po drugi svetovni vojni si je mesto gospodarsko zopet opomoglo in je danes pomembno administrativno in industrijsko središče.

96. Pristanišče Arica v severnem Čilu

Kljub legi sredi puščave je bila Arica že v predinkovskih časih pomembno trgovsko središče. Tu so prebivalci obalnega pasu menjavali ribe, bombaž in koruzo za krompir in volno, ki so ju pridelali prebivalci Altiplana. V kolonialnem obdobju je postala izvozna luka za srebro, ki so ga kopali v tedaj največjem in najbogatejšem južnoameriškem mestu Potosiju v sedanji Boliviji. Še danes gre skoraj polovica bolivijskega izvoza preko pristanišča v Arici. Od leta 1996 ima Bolivija prost dostop do pristanišča Arica. V Peruju pa imajo od leta 1992 prosto cono v pristanišču Ilo. V Arici je tudi železniška postaja za La Paz.

97. Transameriška železnica

Najznamenitejša železniška proga je gotovo perujska, ki povezuje pristanišče Callao in naselje Huancayo v osrčju Andov. Na svoji poti se v 173 km dvigne na nadmorsko višino 4829 m, prečka 61 mostov in 65 predorov. Tako zahtevno gradnjo andske železnice je konec 19. stoletja spodbudila predvsem potreba po hitri in učinkoviti povezavi med bogatimi nahajališči rud v Andih ter pristaniščem ob Tihem oceanu. Omenjena železniška proga pa po svetu slovi tudi kot edina, ki ima del vagonov opremljenih s kisikovimi maskami, ki lajšajo težave povezane z višinsko boleznijo. Danes predstavljajo železniške povezave v andskem gorovju tudi najučinkovitejši način transporta za ljudi in tovore.

98. Panameriška cesta

Za razliko od skoraj neprehodne Amazonske kotline ter težje prehodnega andskega gorovja, zahodna obala južnoameriške celine omogoča lahke in hitre povezave. Tako preko osrednje Kolumbije in Ekvadorja ter po zahodni obali Peruja in Čila poteka znamenita »Panamericana«, ki je v celoti asfaltirana in predstavlja glavno prometno žilo v smeri sever - jug.

99. Caracas, glavno mesto Venezuele

Tako kot v vseh južnoameriških prestolnicah tudi v Caracasu, glavnem mestu Venezuele, prebivalstvo izjemno hitro narašča. Še v začetku 20. stoletja je bilo to manjše kolonialno mesto, v 900 m visoki dolini med vzporednima gorskima verigama Osrednjega višavja. Po odkritju nafte pa se je začelo hitro širiti in se je v zadnjih 50 letih povečalo od okoli 350.000 na več kot 4 milijone prebivalcev. Mesto se srečuje s številnimi težavami. Ena izmed njih je ravno prenaseljenost, saj je prava betonska džungla, ki je razpotegnjena po dolini v dolžini kakšnih 20 kilometrov. Po hribovitem obrobju mesta pa se divje razraščajo revne mestne četrti - barrios. Naslednji problem je tudi onesnaženost ozračja, ki ga povzroča predvsem množica vozil. Da bi omejili osebni avtomobilski promet, so že v 80. letih zgradili podzemno železnico, ki pa ne zadostuje. Močno je onesnažena tudi reka Guaire, ki teče skozi mesto in v katero se stekajo neprečiščene odpadne vode. Ker je dolina praktično že vsa pozidana, predstavlja pomanjkanje prostora največjo oviro za širjenje industrije. Zato so se industrijski obrati prisiljeni seliti v druge industrijske kraje. Najbolj značilen primer decentralizacije je avtomobilska industrija.

100. Bogota, glavno mesto Kolumbije

Santa Fe de Bogota je glavno in največje mesto v Kolumbiji. Leta 1950 je v njem živel le 5,9 % prebivalstva Kolumbije, leta 1990 pa že 17,6 %. Mesto se hitro širi pa gre predvsem na račun revnih priseljencev, ki živijo v slabih razmerah v revnih četrtih na obrobju mesta in se preživljajo s priložnostnimi deli, ulično prodajo, čiščenjem čevljev, iskanjem koristnih predmetov po smetiščih in tudi s kriminalnimi dejanji. Po drugi strani pa se to mesto ponaša z moderno futuristično arhitekturo, uglednimi univerzami in muzeji ter številnimi cerkvami iz kolonialnega obdobja. Eno izmed njih prikazuje posnetek.

101. Ulica v Quitu - Ekvador

Ekvador je najgosteje naseljena južnoameriška država. Slaba polovica ljudi živi v Sierru, kjer je tudi glavno mesto Quito. Leži na nadmorski višini 2850 m (približna višina Triglava) in le 22 km južno od ekvatorja. Skozi vse leto je podnebje toplo (najvišje dnevne temperature so vse leto od 20 do 22 stopinj Celzija) in v primerjavi s Costo veliko manj vlažno. Zato je tudi primernejše za bivanje. Včasih ga imenujejo tudi "mesto pomladi". To so vedeli že Inki in na tem mestu postavili svojo prestolnico. Do tal jo je porušil general inkovskega plemena Atahualpa, tik preden so mesto zavzeli španski konkvistadorji. Ti so na inkovskih ruševinah zgradili svoje mesto. Staro kolonialno središče je UNESCO razglasil za svetovno kulturno dedišino, zato so vsi posegi skrbno nadzorovani. Na stavbah niso dovoljeni niti neonski napisi.

102. Naselje v goratem delu Ekvadorja

Ekvatorialna lega Andov na območju Ekvadorja omogoča tudi v Sierru dobre pogoje za poselitev in kmetijstvo. Tu živijo predvsem Indijanci, ki ohranjajo svoje kulturno izročilo in tradicionalni način življenja. Pokrajina je kot mozaik sestavljena iz večjih ali manjših kmetij, kot so bile oblikovane po agrarni reformi leta 1964. Kmečki domovi so preprosti in skromni. Poleg bivališča stoji hlev ali staja za živino, ki ima največkrat slamnato streho. Prevladuje tradicionalno polikulturno in samooskrbno kmetijstvo. Do višine 3000 m gojijo predvsem koruzo, fižol, buče in različno zelenjavo, nad to višino pa je glavna kulturna rastlina krompir. Preživljajo se tudi s prodajo kmetijskih viškov, živali, doma izdelanih gospodinjskih pripomočkov in tekstilnih izdelkov na bližnji tržnici. Nekateri delajo tudi kot najemniki na plantažah banan. Leta 1994 so sprejeli zakon o agrarnem razvoju, ki predvideva organizirano izobraževanje gorskih kmetov, pomoč pri prodaji kmetijskih pridelkov, povezovanje kmetij z živilskopredelovalno industrijo in ukrepe za zmanjšanje erozije prsti.

103. Pastirske kolibe v perujskih visokih Andih

Perujski Andi so v primerjavi s Sierru v Ekvadorju veliko bolj sušni, vetrovni in hladnejši ter zato manj primerni za poselitev. Tu živijo indijanski campesinos - kmetje, ki se ukvarjajo s samooskrbnim kmetijstvom, in pastirji, ki pasejo črede lam, alpak, koz in ovc. Te živali jim dajejo mleko, meso in volno. Živijo v preprostih kolibah, kot jih vidimo na posnetku. Zgrajene so iz okoliškega kamena in gline s tlorisom v obliki kroga in s slamnatimi strehami. Zaradi slabih življenskih pogojev se množično izseljujejo v večja mesta ob obali.

104. Pisac, naselje v Peruju

Današnji Pisac je vasica v rodovitni in klimatsko milejši dolini reke Urubamba v perujskih Andih. V hribovju, 600 m nad dolino, pa so ruševine nekdanjega inkovskega Pisca, do katerih pelje pot med opuščenimi terasami, ki so jih uredili že Inki. Ti so namreč obdelovali v glavnem le pobočja nad dolino, medtem ko današnji vaščani obdelujejo predvsem dolinsko dno, kot vidimo na posnetku. Danes živijo v vasi potomci starih Inkov, ki govorijo jezik kečua - glavni jezik andskih Indijancev. Sicer mirna vasica oživi ob nedeljskih sejmih, ki privabijo tako tradicionalno oblečene domačine iz okoliških vasic, kot tudi številne turiste.

105. La Paz, glavno mesto Bolivije

La Paz je z več kot milijon prebivalci največje mesto v Boliviji in hkrati trgovsko, finančno in industrijsko središče države. Čeprav je uradno glavno mesto Sucre, je večina upravnih in vladnih dejavnosti v La Pazu, kar daje mestu vodilno vlogo. Ustanovljeno je bilo leta 1548, v času zlate mrzlice. V naslednjih stoletjih se je mesto zaradi pomembne lege ob "srebrovi cesti" iz Potosija proti tihooceanski obali, neprestano širilo. Tudi v novejšem času se nezadržno razrašča na račun revnih priseljencev s podeželja.

S 3636 m nadmorske višine je najvišje ležeča prestolnica na svetu. Leži v sušni kotlini na Altiplanu, kjer je zaradi pomanjkanja padavin slabo razvita odtočna rečna mreža. Ob nalivih se La Paz zato neprestano sooča z nevarnostjo poplav in zemeljskih plazov s strmih okoliških pobočij. Problem rešujejo z zasajanjem dreves in terasiranjem pobočij. Vzdolž cest so zgradili odtočne kanale, ki odvajajo poplavno vodo in preprečujejo, da bi se razlila po cestah.

106. Cuzco, mesto v Peruju

Cuzco je mesto v sušni dolini v perujskih Andih. Je najstarejše stalno poseljeno mesto v Južni Ameriki in zato tudi arheološko najpomembnejši kraj. Cuzco je bil glavno mesto inkovskega kraljestva. Inki so prišli na to območje v 12. stoletju in zgradili moderno prestolnico. Na njenih temeljih so v 16. stoletju španski konkvistadorji po kolonialnem vzoru zgradili današnje mesto. Uredili so osrednji trg Plaza de Armas (v sredini posnetka), ki je še vedno središče vsega dogajanja v mestu. Obdajajo ga katedrala in druge kolonialne zgradbe. Okoliške ulice v obliki šahovnice so obdane s kamnitimi zidovi, ki so jih zgradili že Inki in ki so prestali celo potresa leta 1650 in 1950. Kolonialne zgradbe so bile takrat močno poškodovane ali uničene. Španci so med drugim tudi preimenovali ulice, ki pa v zadnjem času, ob naraščanju indijanske samozavesti in ponosa, spet dobivajo stara kečujska imena (npr. Cuzco je postal Qosco), kečua pa je tudi drugi uradni jezik.

107. Središče Rio de Janeiro - Brazilija

Rio de Janeiro je s 5,5 milijonov prebivalcev drugo največje brazilsko mesto. Leži ob vhodu v zaliv Guanabara ob Atlantskem oceanu. Ustanovili so ga Portugalci, ki so januarja 1502. leta pluli ob tem delu obale in sprva mislili, da je zaliv le široko rečno ustje. Zato so mesto poimenovali Rio de Janeiro ali Januarska reka. Mesto se je hitro razvijalo, saj je bila glavna izvozna luka za kavo, sladkor in rude, ki so jih pridobivali v zaledju. Na posnetku so bogatejše četrti ob laguni Rodrigo de Freitas, v južnem delu mesta.

108. Ipanema, četrt Rio de Janeiro - Brazilija

Ipanema je najelegantnejša četrt Rio de Janeiro, z bolj svetovljskim kot brazilskim vzdušjem. Širi se na robu svetovno znane plaže Ipaneme, na peščeni sipini, ki zapira laguno Rodrigo de Freitas. Tu, v južnem delu mesta, živijo ljudje iz višjih družbenih slojev, umetniki in intelektualci. Zato je to četrt poslovnih nebotičnikov, prestižnih hotelov in restavracij, gledališč in galerij, dragih butikov ipd. Severni deli Ria pa kažejo povsem drugačno podobo. Tam se širijo barakarske mestne četrti - favele, kjer prevladujeta revščina in kriminal. Tako kot vsa velemesta po svetu je tudi Rio de Janeiro mesto bede in blišča, le pustni karneval, samba in nogomet so skupni vsem.

109. Ribiško naselje na jezeru Titicaca v Peruju

Na perujski strani jezera Titicaca je več otokov, ki dobesedno plavajo na vodi. Zgradili so jih Indijanci Uruji, ki so se na jezero umaknili pred napadalnimi Inki in drugimi sosednjimi plemeni. Okoli 300 njihovih potomcev še danes živi na otokih. Njihovo življenje je bilo nekdanjeločljivo povezano s trstičjem, ki gosto porašča jezersko plitvino. Uruji to trstičje "žanjejo" in iz njega izdelujejo vse najnujnejše. To je najprej njihov življenjski prostor, saj plavajoči otoki nastajajo z nalaganjem več plasti trstičja. Podlago morajo neprestano utrjevati in obnavljati, saj trstičje na spodnji strani stalno gnije in propada. Preživljali so se predvsem z ribolovom in poljedelstvom. Prst, potrebno za gojenje krompirja in drugih kultur, so nabrali na jezerskem bregu in razprostrli po trstičnem splavu. Iz trstičja so tudi njihove hiše, najbolj zanimivi pa so čolni, v obliki kanujev. Danes jih uporabljajo skoraj izključno za prevoz turistov, sami pa se vozijo v motornih čolnih. Za turiste izdelujejo tudi majhne modelčke teh čolnov in jih prodajajo kot spominke. Ravno turizem omogoča preživetje teh ljudi, saj jim pomeni glavni vir dohodkov. Preživljanje s poljedelstvom in ribolovom je le še preteklost.

110. Vas v perujskih Andih

Tarica je vasica v podolju Huaylas vzdolž Bele Kordiljere v perujskih Andih. Leži na nadmorski višini 2850 m in šteje 700 prebivalcev. Že od predkolonialnih časov dalje se preživljajo z izdelovanjem keramičnih izdelkov iz rdeče gline. Na posnetku vidimo obcestne delavnice in prodajalne teh izdelkov. Naselja v Sierrri ogrožajo številne naravne nesreče: zemeljski plazovi, potresi, vulkanski izbruhi, v dolinah pa tudi poplave. Leta 1970 je ogromen kamniti plaz pomešan z gmotami ledu popolnoma uničil kakih 60 km oddaljeni Yungay. Skoraj 18.000 ljudi je ob tem izgubilo življenje.

111. Hiše na kolih v Amazoniji

Zaradi klimatskih in okoljskih značilnosti je poselitev Amazonije redka, gostota prebivalcev v njenem brazilskem delu znaša 3,4 preb./km². Pogoste so hiše na kolih, plavajoče hiše, kolonizirane vasi in stara naselja sredi obdelanega sveta. Danes je večina prebivalcev stalno naseljena. Obdelovalne površine se nahajajo okoli hiš, na krčevinah pa se po opustitvi zarašča sekundarni gozd.

112. Santiago, glavno mesto Čila

Santiago je glavno mesto Čila in peto največje mesto v Južni Ameriki. Ima skoraj 5 milijonov prebivalcev. Tu živi kar 40 % vseh Čilencev. Mesto leži v Osrednji dolini, nad katero se dvigajo andski šesttisočaki. Eden največjih problemov mesta je izredno močna onesnaženost okolja, še posebej zraka. Oblak smoga, ki leži nad mestom, povzročajo predvsem mestni avtobusi, ki uporabljajo dizel gorivo, še bolj pa tisoči osebnih avtomobilov, ki so večinoma zastareli in s slabim izgorevanjem. V predmestnih delih številne ulice niso asfaltirane, zato vozila dvigujejo droben prah, kar je še posebej problematično v suhem poletju. Ozračje onesnažuje tudi ogrevanje stanovanj. Zrak je najbolj onesnažen zgodaj zjutraj, preko leta pa najbolj pozimi (to je julija), ko je dolina najmanj prevetrena. Mestne oblasti skušajo reševati ta problem z omejevanjem prometa, s prepovedjo vožnje za določene registrske številke avtomobilov na določen dan in in visokimi kaznimi za tiste, ki se sami vozijo v avtomobilu. V časopisih vsak dan objavljajo poročila o stanju zraka in ob najbolj kritičnih dneh priporočajo, naj bolniki, ostareli in otroci ne hodijo iz stanovanj.

113. Središče Santiaga

Santiago je kot prestolnica Čila hkrati tudi središče politične, gospodarske in finančne moči države. V modernem središču na obeh bregovih reke Mapocho so številne stolpnice s sedeži različnih podjetij, z bankami, zavarovalnicami, upravnimi in kulturnimi ustanovami itd.

V mestu se nahaja tudi več kot polovica vse čilske industrije. Po letu 1950 se je začelo mesto nezadržno širiti, predvsem v vzhodni smeri proti Andom. Na nasprotno smer, proti zahodu pa se razraščajo četrti revnih priseljencev, ki živijo v skromnih bivališčih iz pločevine, polivinila in različnega odpadnega materiala. Pogosto so brez ustrezne komunalne oskrbe. Tu se širi tudi kriminal, droge in prostitucija. Po nekaterih podatkih živi v teh barriosih, kar polovica prebivalcev mesta.

Na sliki je v ospredju grič, na katerem leži utrdba Santa Lucia, področje prvotnega Santiaga.

114. Arica, mesto v Čilu

Arica je najsevernejše čilsko mesto, le 19 km južno od meje s Perujem. Leži sredi puščave Atakame in ga obdajajo peščene sipine, nad mestom pa se dvigajo zasneženi Andi. Do pacifiške vojne med leti 1879 in 1884 je pripadalo Peruju, ki je takrat izgubil dragocena nahajališča solitra v Atakami. Prisvojil si jih je Čile. Mesto je danes pomembno prometno križišče avtocest proti Peruju ter Boliviji, kamor pelje tudi železniška povezava. Žal je tu tudi središče trgovanja z mamili. Mestne ulice zato nadzoruje vojaška policija. Mesto je tudi znano poletno letovišče. Topla morska voda privablja tako domače kot tuje turiste, predvsem iz Bolivije. Živahno trgovanje in razmah turizma privabljata v mesto čedalje več priseljencev in število prebivalstva se izredno hitro povečuje. Stari del mesta ima homogeno zazidavo, hiše pa ravne strehe.

115. Cordoba, mesto v Argentini

Cordoba je glavno mesto istoimenske province v osrčju Argentine. Ima nekaj več kot milijon prebivalcev in je drugo največje mesto v državi. Tako kot večina latinskoameriških mest ima tudi Cordoba pravilen tloris v obliki šahovnice, ki je nastal v obdobju španske kolonizacije. Poleg pravokotno sekajočih se ulic je značilen tudi osrednji trg - Plaza San Martin v okljuku reke Rio Primero. Okoli trga so nanizane glavne kolonialne zgradbe in drugi zgodovinski spomeniki ter katedrala. Mesto je tudi eno največjih industrijskih središč Argentine. Industrijski kompleksi prevladujejo v južnih predmestnih delih.

116. Punta Arenas v južnem Čilu

Punta Arenas je najjužnejše mesto v čilskem delu Patagonije. Temperatura se tu le redko dvigne nad 10 stopinj C, zato je pogosto oblačno in vetrovno. Mesto je bilo ustanovljeno leta 1848 kot vojaška in kazenska postojanka. Velik razcvet je doživelo po letu 1877, ko so s Falklandskih otokov pripeljali 300 ovac, kar je povzročilo močan razmah ovčjereje. Leži ob Magellanovem prelivu, ki je naravni prehod med Atlantskim in Tihim oceanom. Pomen te izjemno ugodne lege se je močno zmanjšal po letu 1914, ko so zgradili Panamski prekop. Še vedno pa je središče ovčjereje, saj se na estancijah pase skoraj 2 milijona ovc. Kot pristaniško mesto je pomembno za izvoz volne, kož in zamrznjenega mesa, še vedno pa privlači ribiške in turistične ladje. V okolici so bogata nahajališča nafte in zemeljskega plina. Mesto je tudi zadnji kraj za oskrbo ekspedicij na Antarktiko.

117. Montevideo, glavno mesto Urugvaja

Montevideo je kot glavno mesto Urugvaja politično, gospodarsko in kulturno središče države. Ima 1,2 milj. prebivalcev, kar je skoraj polovica vseh Urugvajcev, medtem ko imajo vsa ostala mesta manj kot 100.000 prebivalcev. Mesto leži na severnem bregu estuarskega izliva reke Rio de la Plata v Atlantski ocean in je tudi največje izvozno-uvožno pristanišče v državi. Je tudi vodilno industrijsko središče, s pretežno živilsko industrijo, ki predeluje surovine iz živinorejskega zaledja. Montevideo je bolj "evropsko" kot latinskoameriško mesto, tako po prebivalstvu, kot po arhitekturi. Več kot 80% prebivalcev je evropskega porekla, predvsem iz Španije in Italije.

118. Ciudad del Este, tromeja med Paragvajem, Brazilijo in Argentino

Ciudad del Este je živahno trgovsko mesto na vzhodu Paragvaja, na tromeji z Brazilijo in Argentino. Po umazanih ulicah se gnetejo številni brazilski in argentinski kupci, ki kupujejo uvoženo ceneno blago, najpogosteje izdelke zabavne elektronike. Zaradi svoje obmejne lege je mesto tudi središče prekupčevanja in drugih nezakonitih poslov.

119. Buenos Aires, glavno mesto Argentine

Buenos Aires je kot prestolnica najrazvitejše in najbogatejše južnoameriške države moderno vlemesto s pomembno upravno, gospodarsko in kulturno vlogo. Leži na desnem bregu estuarja reke Rio de la Plata. V mestu živi več kot 11 milj. portenos-ov (prebivalcev Buenos Airesa), kar je dobra tretjina vseh prebivalcev Argentine. Na posnetku je poslovno središče, ki se razrašča pretežno ob obali.

Po letu 1970 so tu zrasle 20 do 30 nadstropne stolpnice s sedeži multinacionalnih družb, ki delujejo v Južni Ameriki, trgovskih podjetij, upravnih služb, bank, zavarovalnic ipd., kar kaže, da mesto ni pomembno le znotraj državnih meja, ampak tudi za vso celino. Obalni pas je pozidan že v dolžini 64 km. V širšem metropolitanskem območju mesta se nahaja okoli 60 % vse argentinske industrije. Buenos Aires je tudi cilj množice priseljencev iz revnejših sosednjih držav, predvsem Paragvaja pa tudi Urugvaja in Čila.

120. Središče Buenos Airesa - Argentina

Središče mesta je Plaza de Mayo, najstarejši trg v Buenos Airesu. Mesto je bilo ustanovljeno leta 1580, ko je Juan de Garay na tem prostoru zgradil mestno hišo (cabildo), ki stoji še danes. Čudoviti trg s cvetjem in palmami obdajajo še druge kolonialne zgradbe, katedrala, Narodna banka in Casa Rosada - urad predsednika Republike Argentine. Trg je tudi kraj različnih zborovanj in protestov, ki so bili še posebej številni v času vojaške diktature. Severno od trga se razteza glavno poslovno središče, katerega nebotačniki se dvigajo v ozadju. V Buenos Airesu živi tudi okrog 11.000 Slovencev, po naši državi je poimenovana tudi ena od ulic.

Latinska Amerika

Avtorji diapozitivov:

Dare Bencik	2, 15, 16, 43, 47, 60, 77, 85, 94, 97, 108, 120
Bojan Brecelj	5, 8, 10, 45, 46, 67, 69, 79, 89, 90
Jaka Kamenik	39, 40, 41, 42, 62, 64, 72, 73, 74, 100, 101, 102
Stane Klemenc	61
Barbara Lampič	51, 53, 54, 56, 65, 78, 80, 81, 93, 104, 105, 106, 109
Irena Rejec Brancelj	57, 76, 111
Jure Senegačnik	1, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 34, 59, 91, 116, 117, 119
Zvone Šeruga	63, 75
Roman Šimec	3, 4, 6, 7, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 36, 44, 71
Blaž Telban	37, 38, 99
Mimi Urbanc	50, 66, 68, 83, 86
Metod Vojvoda	9, 13, 29, 30, 35, 48, 52, 55, 58, 70, 87, 88, 95, 96, 98, 107, 112, 113, 114, 115, 118
Jože Žumer	49, 82, 84, 92, 103, 110

Avtorji besedila:

Marjeta Hočevar	32, 34, 35, 36, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120
Drago Kladnik	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 61
Barbara Lampič	78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98
Darja Resnik - Debevc	14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 72, 73, 74, 75, 77
Irena Rejec Brancelj	57, 76, 111
Roman Šimec	7, 28, 31, 33
Metod Vojvoda	29, 30, 87
Jože Žumer	9, 10, 11, 12, 13, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71

LATINSKA AMERIKA

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Založilo

Ljubljansko geografsko društvo

Razmnoževanje diapozitivov

Bojan Breclj

Razmnoževanje

Tiskarna Povše, Ljubljana

Razmnoženo v 300 izvodih

Ljubljana, 1999